

TARTU ÜLIKOOL
LOODUS- JA TÄPPISTEADUSTE VALDKOND
MATEMAATIKA JA STATISTIKA INSTITUUT

Eliise Saskia Ševtšenko
**Sünni ja varajase lapseea vanemapuhkuste
mõju sündimusele Eestis (1992–2023)**

Matemaatiline statistika
Bakalaureusetöö (9 EAP)

Juhendaja: MSc Mare Vähi

TARTU 2025

**SÜNNI JA VARAJASE LAPSEEA VANEMAPUHKUSTE MÕJU
SÜNDIMUSELE EESTIS (1992–2023)**

Bakalaureusetöö
Eliise Saskia Ševtšenko

Lühikokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida, millised muudatused on Eestis aastatel 1992–2023 toimunud sünni ja varajase lapseea vanemapuhkuste süsteemis ning kuidas need muudatused kajastuvad sündimuse näitajates. Töö esimeses osas antakse ülevaade teemaga seotud mõistetest ning käsitletakse vanemapuhkuste süsteemi arengut, keskendudes rasedus- ja sünnituspuhkusele, emapuhkusele, lapsehoolduspuhkusele ja vanemahüvitisele. Teises osas tutvustatakse töös kasutatud Statistikaameti andmestikke.

Analüüsi osas keskendutakse summaarsele sündimuskordajale, sündimuse vanuskordajale vanuserühmade kaupa ning elussündide arvule sünnijärjekorra järgi. Lisaks uuritakse muutusi kogu sündide arvus ning ema keskmises vanuses lapse sünnil ja esimese lapse sünnil. Iga näitaja puhul analüüsitakse, kuidas erinevad vanemapuhkuse liigid on neid mõjutanud.

CERCS teaduseriala: P160 Statistika, operatsioonianalüüs, programmeerimine, finants- ja kindlustusmatemaatika.

Märksõnad: Sünnimus, vanemapuhkus, perepoliitika, rahvastikustatistika.

**THE IMPACT OF BIRTH AND EARLY CHILDHOOD PARENTAL
LEAVE ON FERTILITY IN ESTONIA (1992-2023)**

Bachelor thesis
Eliise Saskia Ševtšenko

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to examine the changes that have been made to the parental leave system related to childbirth and early childhood in Estonia between 1992 and 2023, and how these changes are reflected in fertility indicators. First, an overview of relevant concepts is provided, followed by an examination of the development of the parental leave system during this period, with a focus on birth grants, maternity leave, childcare leave, and parental benefits. The second part introduces the data used from Statistics Estonia.

The analysis focuses on the total fertility rate, age-specific fertility rate by age group, and the number of live births by birth order. Additionally, it examines changes in the total number of births and the average age of mothers at childbirth and at the birth of their first child. For each indicator, the analysis explores whether and how specific types of parental leave or benefits have influenced the respective rate.

CERCS research specialisation: P160 Statistics, operations research, programming, financial and actuarial mathematics.

Key Words: Fertility, parental leave, family policy, population statistics.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1 Teoreetiline taust	7
1.1 Lühendid	7
1.2 Definiitsioonid	7
1.2.1 Fertiilne iga	7
1.2.2 Aastakeskmise naiste arv	7
1.2.3 Sünd	7
1.2.4 Elussünd	8
1.2.5 Surnultsünd	8
1.2.6 Sünnituseht	8
1.2.7 Summaarne sündimuskordaja	8
1.2.8 Sündimuse vanuskordaja	8
1.2.9 Ema keskmine vanus lapse sünnil	9
1.2.10 Ema keskmine vanus esimese lapse sünnil	9
1.3 Eesti vanemapuhkuste süsteem	10
1.3.1 Riiklik sünnitoetus	10
1.3.2 Rasedus- ja sünnituspuhkus	12
1.3.3 Lapsehoolduspuhkus	13
1.3.4 Vanemahüvitis	16
2 Andmed	20
3 Analüüs	21
3.1 Sündide arv	21
3.2 Ema keskmine vanus lapse sünnil ja esimese lapse sünnil	22
3.3 Summaarne sündimuskordaja	23
3.3.1 Sünnitoetuse mõju	25
3.3.2 Rasedus- ja sünnituspuhkuse mõju	26

3.3.3	Lapsehoolduspuhkuse mõju	26
3.3.4	Vanemahüvitise mõju	27
3.4	Sündimuse vanuskordaja ja elussündide arv viieaastastes vanusrüh- mades	29
3.4.1	Mõju 15-19 aastaste seas	29
3.4.2	Mõju 20-24 aastaste seas	30
3.4.3	Mõju 25-29 aastaste seas	30
3.4.4	Mõju 30-34 aastaste seas	31
3.4.5	Mõju 35-39 aastaste seas	32
3.4.6	Mõju 40-44 aastaste seas	32
3.4.7	Mõju 45-49 aastaste seas	33
3.5	Sündide arv sünnijärjekorra järgi	33
3.5.1	Muutused esimese lapse sündides	35
3.5.2	Muutused teise lapse sündides	35
3.5.3	Muutused kolmanda lapse sündides	36
	Kokkuvõte	38
	Kasutatud allikad	40
	Lisa 1	45
	Lisa 2	49

Sissejuhatus

Sündimus mängib kesksel rollil rahvastiku arengus ning selle muutuste mõistmine on hädavajalik tõhusa pere- ja sotsiaalpoliitika kujundamiseks. Pärast Eesti taasiseseisvumist on ellu viidud mitmeid perepoliitilisi meetmeid, sealhulgas vanemahüvitise kehtestamine, sünnitoetuste määrade korrigeerimine ning vanemapuhkuste ja rasedus- ning sünnituspuhkuse süsteemi ümberkorraldamine. Nende meetmete eesmärk on olnud toetada sündimust ja aidata peredel tasakaalustada töö- ning pereelu.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida sünni ja varajase lapse vanemahüvitise süsteemi mõju sündimusele Eestis aastatel 1992–2023. Uuritakse, kuidas muutused perepoliitilistes meetmetes kajastuvad sündimusnäitajates nagu summaarne sündimuskordaja, vanuskordajad ja sündide jaotus sünnijärjekorra järgi. Lisaks uuritakse muutusi kogu sündide arvus ning ema keskmises vanuses lapse sünnil ja ema keskmises vanuses esimese lapse sünnil.

Varasemalt on Eestis perepoliitika mõju sündimusele analüüsinud näiteks Võrk, Karu ja Tiit (2009), kes uurisid vanemahüvitise esmaseid mõjusid sündimus- ja tööturukäitumisele aastatel 2004–2007, ning Biin *et al.* (2013), kelle töös on käsitletud vanemapuhkuste süsteemi arengut laiemas kontekstis. Hiljutine uurimus “Vanemahüvitis ja sündimus: Eesti vanemahüvitise 2004. a. reformi analüüs” Puur ja Abdullayev (2024) uurib peamiselt vanemahüvitise reformi mõju teise ja kolmanda lapse sünnile ning isade vanemapuhkuse kasutamisele. Töö temaga kattub enim 2024. aastal valminud ning 2025. aasta 10. aprillil avaldatud analüüs “Suundumused sündimuses ja nende seos perehüvitistega” Tammur (2024). Käesolev töö tugineb nendele uuringutele ning keskendub peamiselt kvantitatiivsele andmeanalüüsile, mis põhineb Statistikaameti rahvastiku- ja sündimuse andmetel.

Töö esimeses osas tutvustatakse temaga seotud mõisteid ning esitatakse ülevaade neljast peamisest perepoliitilisest toetusest, milleks on rasedus- ja sünnituspuhkus, lapsehoolduspuhkus, sünnitoetus ja vanemahüvitis. Teises osas tutvustatakse ka-

sutatud andmestikke. Kolmandas osas viiakse läbi kirjeldav andmeanalüüs, mille eesmärk on tuua esile muutused sündimusnäitajates ning hinnata võimalikke seoseid vanemapuhkuste süsteemi muudatustega.

1 Teoreetiline taust

Selles peatükis antakse ülevaade töös käsitletavatest olulistest definitsioonidest, mis on vajalikud analüüsi läbiviimiseks ja tulemuste tõlgendamiseks. Lisaks käsitletakse raseduse ning sünnitamisega seotud puhkuste ja hüvitiste süsteemi kujunemist alates 1992. aastast. Vaatluse all on nii süsteemi kestvuse ja toetuse suuruse muutused kui ka vanemapuhkuste kasutamise tingimuste areng.

1.1 Lühendid

Töös kasutatakse järgmisi lühendeid:

- TLS - Töölepingu seadus
- RT - Riigi Teataja

1.2 Definitsioonid

1.2.1 Fertiilne iga

Naise fertiilseks ehk viljakaks eaks loetakse kokkuleppeliselt vanust 15 – 49 aastat, kusjuures fertiilne iga jaotatakse viieaastastesse vanuserühmadesse (Maasing ja Tiit, 2021).

1.2.2 Aastakeskmise naiste arv

Aastakeskmise naiste arv leitakse aritmeetilise keskmise põhimõttel, kus huvipakkuva aasta 1. jaanuari ja järgmise aasta 1. jaanuari naiste arvu summa jagatakse kahega (Tallinna Ülikool, [kuupäev puudub](#)).

1.2.3 Sünd

Sünd on protsess, mille käigus laps väljub emahüst. Sündide koguarvu moodustavad elussünnid ja surnultsünnid (Eurostat, [kuupäev puudub](#)).

1.2.4 Elussünd

Elussünd on elutunnustega lapse sünd sõltumata raseduse kestusest. Elutunnusteks loetakse hingamist, südamelöökide esinemist, nabaväädi pulsatsiooni ning tahtele alluvate lihaste ilmseid liigutusi (Tervise Arengu Instituut, [kuupäev puudub\[a\]](#)).

1.2.5 Surnultsünd

Surnultsünd on loote üsisisene surm, kui loote sünnikaal on vähemalt 500 grammi ja rasedus on kestnud üle 22 nädala (Tervise Arengu Instituut, [kuupäev puudub\[b\]](#)).

1.2.6 Sünnitusleht

Sünnitusleht on töövõimetusleht, mis väljastatakse rasedale naisele rasedus- ja sünnituspuhkuse ajaks (Riigi Teataja, [2022b](#)). Sünnituslehe väljastamise õigus on arstil ja alates 2010. aastast ka ämmaemandatel (Riigi Teataja, [2009a](#)).

1.2.7 Summaarne sündimuskordaja

Summaarne sündimuskordaja (total fertility rate, TFR) näitab keskmist elussündinud laste arvu naise kohta tema elu jooksul, kui tema sündimuskäitumine püsib kogu fertiilse ea vältel samal tasemel kui vaatlusaastal. Seda arvutatakse järgmiselt:

$$TFR = a \sum_x f_x,$$

kus a on vanusevahemiku pikkus (tavaliselt üks või viis aastat), ${}_a f_x$ on sündimuse vanuskordaja ning summeerimine toimub üle kogu fertiilse ea (Maasing ja Tiit, [2021](#)).

1.2.8 Sündimuse vanuskordaja

Sündimuse vanuskordaja (${}_a f_x$) iseloomustab sündide intensiivsust vanuserühmade kaupa, näidates keskmist sünnituste arvu vaatlusaastal ühe naise kohta vanuserüh-

mas. Sünnimuse vanuskordaja arvutatakse vanuserühma $[x, x + a)$ jaoks järgnevalt:

$${}_a f_x = \frac{{}_a B_x}{{}_a \bar{P}_x},$$

kus a on vanusevahemiku pikkus (tavaliselt üks või viis aastat), ${}_a B_x$ on elussünnide arv antud vanusegrupis ühe aasta jooksul ja ${}_a \bar{P}_x$ on aastakeskmise naiste arv antud vanusegrupis.

Käesolevas töös kasutatakse sünnimuse vanuskordajana näitajat $1000 \cdot {}_a f_x$, mis väljendab vaatlusaasta jooksul tuhande vanuserühma $[x; x + a)$ naise poolt sünnitatud laste arvu (Maasing ja Tiit, 2021).

1.2.9 Ema keskmine vanus lapse sünnil

Keskmine vanus, mil ema sünnitab lapse, arvutatakse viieaastaste vanusevahemike korral järgmise valemi abil:

$${}_5 \bar{x}_f = \frac{\sum (x + 2.5) \cdot {}_5 f_x}{\sum {}_5 f_x},$$

kus x tähistab vanusevahemiku alumist piiri, $x + 2.5$ on selle vahemiku keskpunkt ning ${}_5 f_x$ on sünnituste arv vastavas vanuserühmas. Summeerimine toimub kõikide vanuserühmade lõikes nii lugejas kui ka nimetajas (Maasing ja Tiit, 2021).

1.2.10 Ema keskmine vanus esimese lapse sünnil

Viieaastaste vanusevahemike korral arvutatakse ema keskmine vanus esimese lapse sünnil järgmiselt:

$${}_{\frac{1}{5}} \bar{x}_f = \frac{\sum (x + 2.5) \cdot \frac{1}{5} f_x}{\sum_{\frac{1}{5}} f_x},$$

kus x tähistab vanusevahemiku alumist piiri, $x + 2.5$ on selle vahemiku keskpunkt ning $\frac{1}{5} f_x$ on antud vanuserühma kuuluvate naiste hulgast nende arv, kes sünnitasid esimese lapse. Summeerimine toimub kõikide vanuserühmade lõikes nii lugejas kui ka nimetajas (Maasing ja Tiit, 2021).

1.3 Eesti vanemapuhkuste süsteem

Eestis on vanemapuhkuste ja nendega seotud hüvitiste süsteem üsna keerukas, kuna see koosneb mitmetest erinevatel seadustel põhinevatest puhkuse liikidest ja hüvitistest. Käesolevas töös käsitletakse teemat kokkuvõtvalt ning vaadeldakse vaid standardjuhte, st lapsendamisega seotud olukordi ei käsitleta. Konkreetsemaks lähenemiseks keskendutakse üksnes riiklikule sünnitoetusele, emapuhkusele, emapalgale ja vanemahüvitisele.

1.3.1 Riiklik sünnitoetus

Riiklik sünnitoetus on ühekordne riiklik toetus, mida makstakse lapse sünni puhul (Riigiportaal eesti.ee, 2022). Tabelis 1 tuuaks välja riikliku sünnitoetuse määrad Eestis aastatel 1992–2023. Tabeli koostamisel võetakse aluseks neli allikat: Eesti Sotsiaalkindlustusameti edastatud andmed (Lisa 1.), ning järgmised õigusaktid: perioodi 1992.–1993. kohta Eesti Vabariigi lastetoetuse seadus (EstLex, 1992), 1994. aasta kohta Lastetoetuste seadus (Riigi Teataja, 1994) ja 1995.–1997. kohta määrus lastetoetuste määramise ja maksmise korra kinnitamise kohta (Riigi Teataja, 1995).

Tabel 1: Sünnitoetuste määrad Eestis aastatel 1992–2023

Aasta	Esimese lapse puhul (eurodes)	Teise ja iga järgneva lapse puhul (eurodes)	Mitmike puhul (lapse kohta ja eurodes)
1992	1992. aasta 1. aprillil võeti vastu seadus, mille kohaselt oli sünnitoetus lapse kohta kolmekordne miinimumpalk, aga perioodil 01.03-1992-21.12.1992 oli 3 erinevat miinimumpalga määra. Seega vahemikus 01.04 – 30.06 oli sünnitoetus 19, 17, 01.07 – 30.09 38, 35 ja 01.10 – 31.12 57, 52 eurot.		
1993	54,00	54,00	54,00
1994	57,50	57,50	57,50
1995	80,52	80,52	80,52
1996	99,72	99,72	99,72
1997	115,08	115,08	115,08
1998	191,73	143,80	191,73
1999	191,73	143,80	191,73
2000	239,67	191,73	239,67
2001	239,67	191,73	239,67
2002	239,67	191,73	239,67
2003	239,67	191,73	239,67
2004	239,67	191,73	239,67
2005	239,67	191,73	239,67
2006	319,56	319,56	319,56
2007	319,56	319,56	319,56
2008	319,56	319,56	319,56
2009	319,56	319,56	319,56
2010	319,56	319,56	319,56
2011	320,00	320,00	320,00
2012	320,00	320,00	320,00
2013	320,00	320,00	320,00
2014	320,00	320,00	1000,00
2015	320,00	320,00	1000,00
2016	320,00	320,00	1000,00
2017	320,00	320,00	1000,00
2018	320,00	320,00	1000,00
2019	320,00	320,00	1000,00
2020	320,00	320,00	1000,00
2021	320,00	320,00	1000,00
2022	320,00	320,00	1000,00
2023	320,00	320,00	1000,00

1.3.2 Rasedus- ja sünnituspuhkus

1992. aastal oli Eestis rasedus- ja sünnituspuhkuse kestvus 126 päeva. Selle aja jooksul oli sünnituslehe alusel võimalik jääda puhkusele 70 kalendripäeva enne sünnitust ning 56 kalendripäeva pärast seda (Biin *et al.*, 2013). Mitmike sünni või tüsistustega sünnituse korral oli sünnitusjärgne puhkus pikem, ulatudes 70 kalendripäevani, mistõttu kokku kestis puhkus sellisel juhul 140 päeva. Hüvitise arvutamisel võeti aluseks ema eelmise kalendriaasta ühe kalendripäeva keskmine sotsiaalmaksuga maksustatud tulu (Riigi Teataja, 1991).

See süsteem jäi kehtima kuni 2002. aasta oktoobrini, mil rasedus- ja sünnituspuhkuse kestust pikendati 140 päevani ning mitmike või tüsistustega sünnituse korral 154 päevani (Riigi Teataja, 2002).

Rasedus- ja sünnituspuhkuse hüvitise alammäär kehtestati Eestis vanemahüvitise seadusega, mis jõustus 1. jaanuaril 2004. Selle seaduse kohaselt ei tohtinud hüvitis olla väiksem kui kehtiv kuupalga alammäär (Riigi Teataja, 2003).

Aastatel 2002–2009 reguleeriti rasedus- ja sünnituspuhkust puhkuseseadusega, kuid alates 1. juulist 2009 hakkas kehtima uus TLS. Uue seaduse jõustumisel kehtestati kõigile sünnitajatele ühtne rasedus- ja sünnituspuhkuse kestus – 140 päeva, hõlmates ka tüsistustega sünnitusi ning mitmike sünni (Riigi Teataja, 2009b).

Seaduse seletuskirjas toodi välja, et varasemalt kehtinud pikema puhkuse eesmärgiks oli anda emale rohkem aega sünnitusest taastumiseks ja töökohustustest eemal viibimiseks juhul, kui sünnitus oli keerulisem või tegemist oli mitmikute sünniga. Kuna 2004. aastal loodi vanemahüvitis, siis vähenes vajadus nii pika rasedus- ja sünnituspuhkuse järele, kuid toona seda siiski ei lühendatud (Biin *et al.*, 2013).

Ravikindlustuse seaduse muudatuste jõustumisega lühenes rasedus- ja sünnituspuhkus juhtudel, kui naine alustas puhkust vähem kui 30 päeva enne raseduskaardile märgitud eeldatavat sünnituse kuupäeva. Varem piirdus puhkuse alguse viibimine sünnitushüvitise vähendamisega, mõjutamata rasedus- ja sünnituspuhkuse kestust (Biin *et al.*, 2013).

2022. aasta 1. aprillist nimetati rasedus- ja sünnituspuhkus ümber emapuhkuseks.

Kui varasemalt maksis hüvitist haigekassa, siis peale seadusemuudatusi hakkas seda maksma Sotsiaalkindlustusamet. Samuti muutus hüvitise maksmise kord: kui varem maksti sünnitushüvitist korraga 140 päeva eest, siis peale seadusemuudatust hakati ema vanemahüvitist maksma kuu kaupa kuni 100 kalendripäeva eest (Riigi Teataja, 2022a).

Ülejäänud 40 päeva arvati jagatava vanemahüvitise hulka, võimaldades mõlemal vanemal puhkusepäevi kasutada ja pakkudes peredele suuremat paindlikkust. Ema-puhkusele on töötaval emal võimalik jääda kuni 70 päeva enne lapse eeldatavat sündi ning puhkuse pikkus sõltus selle algusajast, jäädes vahemikku 30–100 järjekorras kalendripäeva (Tervise Arengu Instituut, 2024).

1.3.3 Lapsehoolduspuhkus

1992. – 2019. aastal kehtis Eestis süsteem, mille kohaselt võimaldas riik peale ema rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppu ühel vanemal jääda lapsega koju tema eest hoolitsema kuni lapse 3-aastaseks saamiseni. Lapsehoolduspuhkust oli võimalik kasutada ühes osas või osade kaupa, samuti võis puhkuseperioodi jagada vanemate vahel või võtta vaheldumisi. TLS-i kohaselt vanemapuhkuse ajal ei saanud inimene töötada, olenemata töökoormusest (Biin *et al.*, 2013).

Sellel ajal pakkus riik varasemalt töötanud lapsevanemale fikseeritud summas igakuist hüvitist, mis kehtestati igaks eelarveaastaks riigieelarvega. Kuni 2000. aastani nimetati seda ülalpidamistoetuseks ning seejärel lapsehooldustasuks (Riigi Teataja, 1999).

Tabelis 2 antakse ülevaade Eestis kehtinud ülalpidamistoetuse määradest aastatel 1992–1999. Tabeli koostamiseks kasutatakse viit allikat: Eesti Sotsiaalkindlustusameti edastatud andmeid (Lisa 1.) ning järgmisi õigusakte. Aastatel 1992–1993 on aluseks Eesti Vabariigi lastetoetuse seadus (EstLex, 1992), 1994. aasta kohta Lastetoetuste seadus (Riigi Teataja, 1994), perioodi 1995–1997 kohta määrus, mis sätestas lastetoetuste määramise ja maksmise korra (Riigi Teataja, 1995), ning aastatel 1998–1999 kehtinud Lastetoetuste seadus (Riigi Teataja, 1997).

Tabel 2: Ülalpidamistoetuse kuumäärad Eestis aastatel 1992–1999

Aasta	Ülalpidamistoetus	Ülalpidamistoetus
	0–1,5-aastase lapse eest (eurodes)	1,5–3-aastase lapse eest (eurodes)
1992	1992. aasta 1. aprillil jõustus seadus, mille kohaselt oli ülalpidamistoetus 0–1,5-aastase lapse kohta 0,5 miinimumpalka ja 1,5–3-aastase lapse kohta 0,3 miinimumpalka. Kuna antud aastal kehtis kolm erinevat miinimumpalka, olid toetused periooditi järgmised:	
	01.04 – 30.06: 3,20	01.04 – 30.06: 1,92
	01.07 – 30.09: 6,39	01.07 – 30.09: 3,83
	01.10 – 31.12: 9,59	01.10 – 31.12: 5,75
1993	9,59	5,75
1994	11,50	5,75
1995	13,42	6,71
1996	16,62	8,31
1997	19,17	9,59
	Ülalpidamistoetus	Ülalpidamistoetus
	0–2-aastase lapse eest (eurodes)	2–3-aastase lapse eest (eurodes)
1998	38,35	19,17
1999	38,35	19,17

Oluline muudatus toimus 2004. aastal vanemahüvitis tulekuga. See tõi endaga kaasa märkimisväärseid muudatusi lapsehoolduspuhkusel viibijate tasustamises. Nimelt peale rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppu oli ühel vanemal võimalus saada 365–575 päeva vanemahüvitist (vt järgmine alapeatükk ja tabel 4) ning alles seejärel oli ühel vanemal võimalus saada lapsehooldustasu kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni (Riigi Teataja, 2003).

Kuni 2009. aastani reguleeris lapsehoolduspuhkust puhkuseseadus ning seejärel TLS. Suurim muudatus TLS-i jõustumisel oli ette teatamise aja kehtestamine nii puhkusele mineku kui ka puhkuselt naasmise korral (Biin *et al.*, 2013).

Tabelis 3 esitatakse ülevaade Eestis kehtinud lapsehooldustasude määradest aastatel 2000–2023. Tabeli koostamisel toetutakse kahele allikale: Tallinna Tehnikaülikoolis koostatud bakalaureusetööle „Laste vaesus ja peretoetused Eestis aastatel 2000–2013“ (Tammik, 2015) ning lastetoetuste seaduse ja sellega seotud seaduste

muutmise seadusele (Riigi Teataja, 1999).

Tabel 3: Lapsehooldustasu kuumäärad Eestis aastatel 2000–2022

Aasta	Lapsehooldustasu kuni 3-aastase lapse eest (eurodes)	Lapsehooldustasu kuni 3-aastaste lastega peredele 3–8-aastaste laste eest (eurodes)	Lapsehooldustasu 3 ja enama lapsega peredele 3–8-aastaste laste eest (eurodes)
2000	38,35	19,17	19,17
2001	38,35	19,17	19,17
2002	38,35	19,17	19,17
2003	38,35	19,17	19,17
2004	38,35	19,17	19,17
2005	38,35	19,17	19,17
2006	38,35	19,17	19,17
2007	38,35	19,17	19,17
2008	38,35	19,17	19,17
2009	38,35	19,17	19,17
2010	38,35	19,17	19,17
2011	38,35	19,18	19,18
2012	38,35	19,18	19,18
2013	38,35	19,18	19,18
2014	38,35	19,18	19,18
2015	38,35	19,18	19,18
2016	38,35	19,18	19,18
2017	38,36	19,18	19,18
2018	38,36	19,18	19,18
2019	38,36	19,18	19,18
2020	38,36	19,18	19,18
2021	38,36	19,18	19,18
2022	38,36	19,18	19,18

Lapsehooldustasu kaotati 1. septembril 2019 perehüvitiste seadusemuudatuse jõustumisega, mille vastuvõtmine kuulutati välja 15. detsembril 2017. Seega oli peredel ligi 1,5 aastat ette teada, et selle toetuse maksmine lõpetatakse. Toetust maksti siiski üleminekusättena edasi peredele, kellel oli õigus sellele enne muudatuse jõustumist. Isikule, kellel oli lapsehooldustasu saamise õigus 31. augustini 2019 kehtinud perehüvitiste seaduse alusel, määrati ja maksti toetust kuni 31. augustini

2024 või kuni toetuse saamise õiguse lõppemiseni, sõltuvalt sellest, kumb varem saabus (Riigi Teataja, 2017).

1.3.4 Vanemahüvitis

Vanemahüvitist maksti 2004-2017 aastal vanemahüvitise seaduse alusel ning seejärel hakkas seda reguleerima perehüvitiste seadus. Vanemahüvitise eesmärk on tagada laste kasvatamise tõttu sissetulekut kaotavatele isikutele riigipoolne toetus ning soodustada töö- ja pereelu ühildamist (Riigi Teataja, 2003). Kuni lapsehoolduspuhkuse kehtimiseni oli vanemahüvitis sellega seotud. Küll aga ei olnud lapsehoolduspuhkusel viibimne vanemahüvitise saamise eelduseks, sest vanemahüvitist võimaldati ka nendele lapsevanematele, kes ei olnud varasemalt töötanud ega viibinud seetõttu ka lapsehoolduspuhkusel (Biin *et al.*, 2013).

Vanemahüvitise loomisel pikendati justkui rasedus- ja sünnituspuhkuse hüvitamise perioodi. Üldiselt määratakse vanemahüvitise suurus vastavalt hüvitisesaaja varasemale sissetulekule: ühe kalendrikuu hüvitise suuruseks on reeglina 100% vanema eelmise kalendriaasta keskmisest sotsiaalmaksuga maksustatavast kuutulust (Riigi Teataja, 2003).

Kui aga töötava vanema eelmise kalendriaasta keskmine sissetulek jäi alla alampalga, makstakse talle vanemahüvitist alampalga määras ehk antud aasta miinimumpalka. Miinimum hüvitis tagati neile vanematele, kellel puudus vanemahüvitise õiguse tekkimisele eelnenud kalendriaastal sotsiaalmaksuga maksustatav tulu. Vanemahüvitise maksimaalne määr vastab üle-eelmise kalendriaasta Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava kuutulu kolmekordsele suurusele. Maksimaalset hüvitist saavad vanemad, kelle eelmise kalendriaasta keskmine kuutulu oli vähemalt sama suur kui kehtestatud ülempiir (Riigi Teataja, 2003). Sellise süsteemi kaudu püüti vähendada tööjõuturul esinevate sissetulekute ebavõrdsuse kandumist pere-toetustesse ning leevendada vaesusrisiki madala või ebastabiilse sissetulekuga peredes (Võrk, Karu ja Tiit, 2009).

Alates seaduse jõustumisest 2004. aastal on vanemahüvitise süsteemis toimunud

mitmeid olulisi muudatusi, mis on puudutanud nii hüvitise kestust ja suurust kui ka vanemapuhkuse jagamise võimalusi. Algselt määrati vanemahüvitis 365 päevaks sünnitushüvitise määramisest alates, eeldusel, et lapse ema jäi rasedus- ja sünnituspuhkusele vähemalt 30 päeva enne arsti määratud eeldatavat sünnitamiskuupäeva. Kui lapse ema alustas puhkust hiljem, vähenes hüvitise saamise periood vastavalt. Juhul, kui emal puudus õigus sünnitushüvitisele, määrati vanemahüvitis lapse 11 kuu vanuseks saamiseni (Riigi Teataja, 2003).

Lisaks on süsteemi algusest saadik kasutusel niinimetatud tiheduspreemia põhimõtte, mille eesmärgiks on järjestikuste sündide soodustamine. See tähendab, et kui järgmine laps sünnib kuni 2,5 aasta jooksul pärast eelmist, arvutatakse järgmise lapse vanemahüvitis samade tuluandmete alusel, mille alusel määrati hüvitis eelmise lapse puhul (Riigi Teataja, 2003).

2005. aasta juunis jõustunud muudatusega pikendati vanemahüvitise maksimaalset perioodi lapse kohta 455 päevani, kusjuures sünnitushüvitise saanud naistel lühenes see periood rasedus- ja sünnituspuhkuse kestuse võrra (Riigi Teataja, 2005).

Lisaks võimaldati vanematel suuremat paindlikkust vanemapuhkuse jagamisel. Kui varasemalt ei saanud isa jääda vanemapuhkusele enne lapse kuue kuu vanuseks saamist, siis 2006. aasta seadusemuudatusega vähendati ema ainupuhkuse periood 70 päevani (Riigi Teataja, 2006).

2008. aasta jaanuarist jõustunud muudatusega pikenes vanemahüvitise maksimise periood kuni 575 päevani – kas ema rasedus- ja sünnituspuhkuse algusest või, kui emal ei olnud õigust sünnitushüvitisele, kuni lapse 18 kuu vanuseks saamiseni (Riigi Teataja, 2007).

Järgnev muudatus jõustus 2009. aasta juulis, mil vanemahüvitise kestuseks lühendati 435 päevani alates õiguse tekkimise päevast. Kui lapse emal ei olnud õigust sünnitushüvitisele, määrati hüvitis kuni lapse 18 kuu vanuseks saamiseni. Selline päevade arv jäi kehtima kuni 2022. aastani (Riigi Teataja, 2009b).

2017. aastast alates reguleerib vanemahüvitist perehüvitiste seadus (Riigi Teataja, 2016). 2020. aasta juulis jõustunud seadusemuudatuses täpsustati vanemahüvitise

maksmise korda juhtudel, kui isikul tekib õigus hüvitisele mitme lapse eest. Sellisel juhul saab vanem valida, kumma lapse eest hüvitist makstakse. Kui jätkatakse varasema lapse eest hüvitise saamist, lüheneb järgmise lapse eest makstava hüvitise periood vastavalt kattuvatele päevadele. Kui aga valitakse hüvitis järgmise lapse eest, lõpeb eelneva lapse eest hüvitise saamise õigus. Lisaks pikendati antud seadusemuudatusega tiheduspreemia ajaakent 2,5 aastalt 3 aastale (Riigi Teataja, 2020).

2022. aasta aprillis jõustunud perehüvitise seaduse muudatuste kohaselt on vanemal õigus vanemahüvitisele lapse sünnist kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni maksimaalselt 605 kalendripäeva ulatuses. See periood hõlmab ema, isa ja jagatava vanemahüvitise päevi. Vanemahüvitist on võimalik saada samaaegselt mõlemal vanemal kuni 60 päeva ulatuses (Riigi Teataja, 2022a).

Ema vanemahüvitist on õigus saada kuni 100 järjestikuse kalendripäeva jooksul, millest kuni 70 päeva võib kasutada enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Kui ema taotleb ema vanemahüvitist või jääb emapuhkusele vähem kui 70 päeva enne sünnitähtaega, väheneb ema vanemahüvitise kestus vastavalt. Kui ema alustab vanemahüvitise saamist või jääb emapuhkusele hiljemalt 31 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, lisatakse vanemahüvitise õiguse tekkimise ja kasutama hakkamise vahele jäävad päevad jagatava vanemahüvitise perioodile (Riigi Teataja, 2022a).

2022. aastal muudeti ka vanemahüvitise arvutamise põhimõtteid. Ühe kalendripäeva hüvitise määr hakkas põhinema sotsiaalmaksuga maksustatud keskmisel kuutulul, mis arvutatakse lapse sünnile eelnenud 21 kuu andmete põhjal, jättes arvestusest välja viimased üheksa kuud enne sünnitähtaega. Kui kahe lapse sünnivahe jääb alla kolme aasta ning vanema uus tulu on madalam või võrdne eelneva hüvitise aluseks olnud tuluga, arvutatakse uus hüvitis varasema tulu alusel ehk tiheduspreemia periood pikenes (Riigi Teataja, 2022a).

Tabelis 4 esitatakse ülevaade vanemahüvitise kuistest miinimum- ja maksimummääradest Eestis aastatel 2004–2023. Tabeli koostamisel lähtutakse Eesti Sotsiaalkindlustusameti edastatud andmetest (Lisa 1.).

Tabel 4: Vanemahüvitise kuised miinimum- ja maksimummäärad ning hüvitise maksmise pikkus Eestis aastatel 2004–2023

Aasta	Miinimum hüvitis (eurodes)	Hüvitis kuupalga alammääras (eurodes)	Maksimaalne hüvitis (eurodes)	Maksmise pikkus (päevades)
2004	140,61	158,50	1006,03	365
2005	140,61	171,92	1116,66	365
2006	158,50	191,73	1226,53	455
2007	171,92	230,08	1382,03	455
2008	230,08	278,02	1611,15	575
2009	278,02	278,02	1963,94	435
2010	278,02	278,02	2257,10	435
2011	278,02	278,02	2157,03	435
2012	278,02	290,00	2143,41	435
2013	290,00	320,00	2234,19	435
2014	320,00	355,00	2378,25	435
2015	355,00	390,00	2548,95	435
2016	390,00	430,00	2724,36	435
2017	430,00	470,00	2907,15	435
2018	470,00	500,00	3089,55	435
2019	500,00	540,00	3319,80	435
2020	540,00	584,00	3548,10	435
2021	584,00	584,00	3821,55	435
2022	584,00	654,00	4043,07	605
2023	654,00	725,00	4291,29	605

2 Andmed

Töös kasutati Eesti Statistikaameti andmetabeleid 1992. kuni 2023. aasta kohta, keskendudes vaid fertiilses eas naiste andmetele. Kasutatud andmetabelid on järgmised:

- RV02111: RAHVASTIK SOO JA VANUSE JÄRGI, 1. JAANUAR (1950–1999)
- RV0212: RAHVASTIK AASTA ALGUSES JA AASTAKESKMINE RAHVAAARV SOO JA VANUSE JÄRGI
- RV129: ELUSSÜNDINUD EMA VANUSE JA SÜNNIJÄRJEKORRA JÄRGI
- RV124: ELUSSÜNDINUD SÜNNIJÄRJEKORRA JÄRGI
- RV033: SÜNDIMUSE NÄITAJAD

Analüüsi läbiviimiseks valiti tunnused, mis vastasid uurimisküsimuste eesmärkidele. Töö käigus loodi ka uusi tunnuseid, et hõlbustada vajaliku teabe kogumist ja analüüsi. Andmeanalüüsiks kasutati rakendustarkvara R (versioon 4.2.1) koos RStudio kasutajaliidesega.

3 Analüüs

Toetuste ja puhkuste mõju sündimusele ei avaldu koheselt pärast seadusemuudatuse jõustumist, vaid sellega kaasneb teatav viibe. Arvestades, et raseduse kestus on ligikaudu üheksa kuud, peab analüüsis toetuste ja perepoliitiliste meetmete mõju hindamisel arvesse võtma vähemalt üheksa kuu pikkuse ajavahemiku. Analüüsis hinnatakse suuremaid toetuste- või süsteemi muudatuste võimalikke mõjusid alates sellest aastast, mille need sündimust kõige tõenäolisemalt mõjutama hakkasid. Kui muudatus jõustus kalendriaasta esimeses pooles, käsitletakse selle mõju järgmisest aastast. Kui muudatus jõustus teisel poolaastal, arvestatakse võimalikku mõju ülejäärgmisel aastal.

Analüüsist on välja jäetud mitmiksünnid ja tüsistustega sünnitused, kuna need ei ole planeeritavad ega sõltu otseselt perepoliitiliste otsustest. Käsitletakse vaid andmeid, mis puudutavad fertiilses eas saadud lapsi.

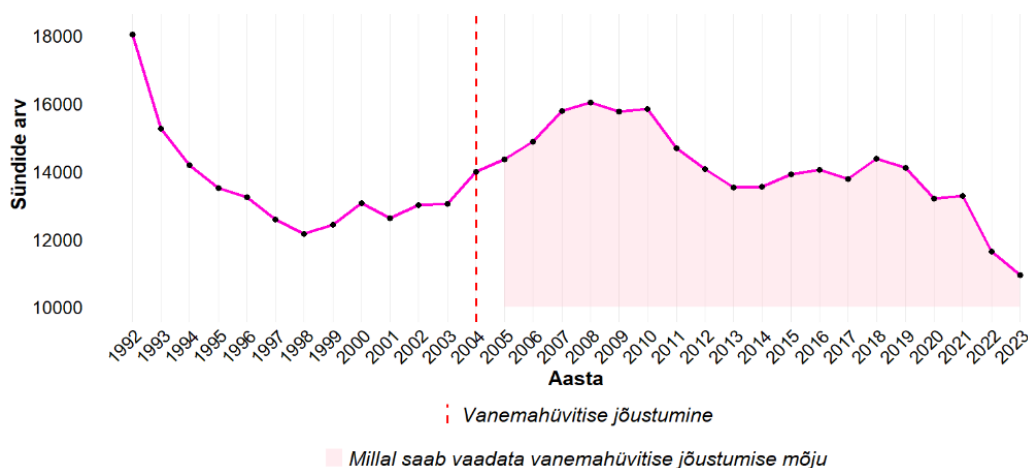
3.1 Sündide arv

1992. aastal registreeriti Eestis 18 026 elussündi (vt joonis 1 ja Lisa 2 tabel 5), kuid sellele järgnes kiire langus. Sündide arvu vähenemine on seletatav 1990. aastate alguse üleminekuperioodiga kaasnenu majanduslanguse ja kuritegevuse tõusuga (Tammur, 2024). Aastaks 1998 oli elussünnide arv langenud 12 164-ni, mis tähendab ligi 33% langust seitsme aasta jooksul.

Aastatel 2000–2003 püsis sündide arv suhteliselt stabiilsena, jäädes 12 600 ja 13 100 vahele. Oluline kasvutrend algas 2004. aastal, mil jõustus vanemahüvitise seadus. Sündide arv kasvas 2004. aasta 13 988-lt 2008. aastaks 16 025-ni – see on ligi 14,6% tõus nelja aastaga. Seega on alust arvata, et vähemalt ühel toetusel on olnud mõju sündimusele.

2011. aastast algas sündide arv mõõdukas langustrend, mis oli seotud ülemaailmse finantskriisiga (Tammur, 2024). 2010. aastate keskpaigas oli märgata mõningast stabiliseerumist ning 2015. ja 2018. aastal tõusis elussünnide arv taas üle 14 000

piiri. Alates 2019. aastast on elussündide arv olnud pidevas languses. Seda saab seostada ülemaailmse pandeemiaga aasatel 2020-2021 ning energiakriisi ja kiire inflatsiooniga 2022-2023 aastal, mis on sundinud peresid edasi lükkama laste saamist (Tammur, 2024). 2022. aastal registreeriti 11 640 sündi ning 2023. aastaks oli see langenud 10 944-ni, mis on madalaim kogu vaadeldud perioodil.

Joonis 1: Sündide arv.

3.2 Ema keskmine vanus lapse sünnil ja esimese lapse sünnil

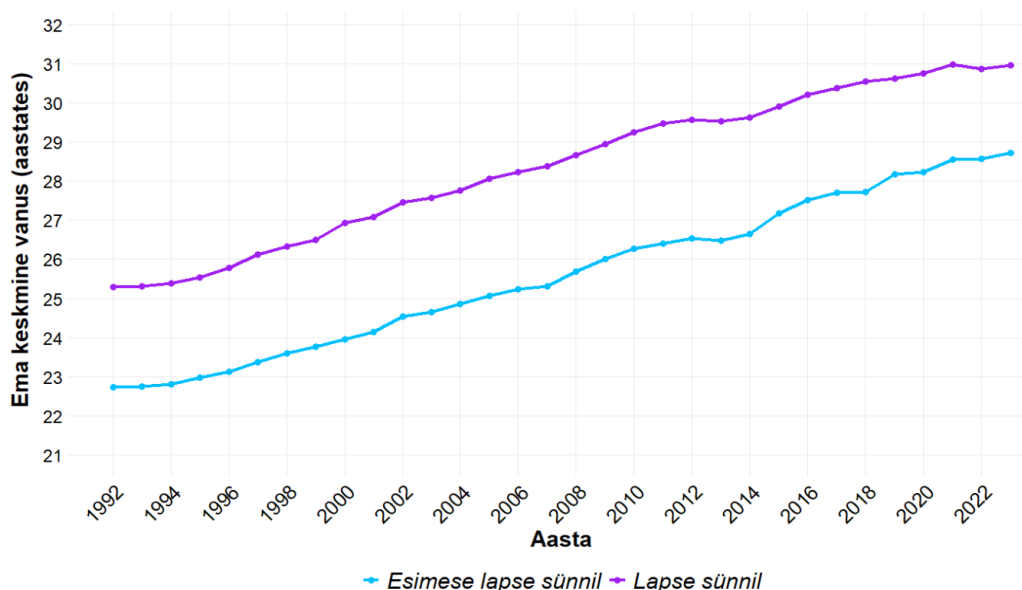
Vaadeldaval perioodil on Eestis ema keskmine vanus lapse sünnil tõusnud 25,3 aastalt 30,96 aastani ning esimese lapse sünnil 22,73 aastalt 28,72 aastani (vt Lisa 2 tabel 6). See muutus peegeldab selgelt laste saamise edasi lükkamist, nähtust, mida on täheldatud kogu Euroopas (Eurostat, 2025).

Kuigi ema keskmise vanuse tõus on olnud järjepidev, on selle tempol olnud erinevusi. Aastatel 1999–2004 tõusis ema keskmine vanus lapse sünnil keskmiselt 1,99 kuud iga aasta, samas kui 2005–2009 oli see kasv kiirem – 2,11 kuud. Ema keskmine vanus esimese lapse sünnil tõusis samal perioodil vastavalt 2,16 ja 2,23 kuud. Seega võib väita, et pärast vanemahüvitise jõustumist 2004. aastal ema keskmise

vanuse kasv kiirenes. Antud kordajad on ka visualiseeritud joonisel 2.

Samale järeldusele jõudsid ka Puur ja Abdullayev (2024), kelle uuringus analüüsiti ema keskmise vanuse tõusu esmasünnitamisel. Nad leidsid, et enne vanemahüvitise kehtestamist (1993–2004) kasvas ema keskmine vanus esmasünnil keskmiselt 2,1 kuud aastas, kuid pärast reformi (2004–2022) kasvas see juba 2,3 kuud aastas. Samuti toodi uuringus välja, et kuigi vanemahüvitise reform on veidi hoogustanud emaks saamise vanuse tõusu, ei saa seda pidada ainsaks põhjuseks, kuna emaduse edasi lükkamine algas juba enne reformi ja on seotud laiemate ühiskondlike ja majanduslike teguritega.

Perioodi suurim aastane tõus ema keskmises vanuses lapse sünnil registreeriti 2000. aastal, mil näitaja kasvas 5,16 kuud võrreldes eelneva aastaga. Esimese lapse sünni puhul oli vastav maksimum 2015. aastal, mil tõus ulatus 6,36 kuuni.

Joonis 2: Ema keskmine vanus lapse sünnil ja esimese lapse sünnil.

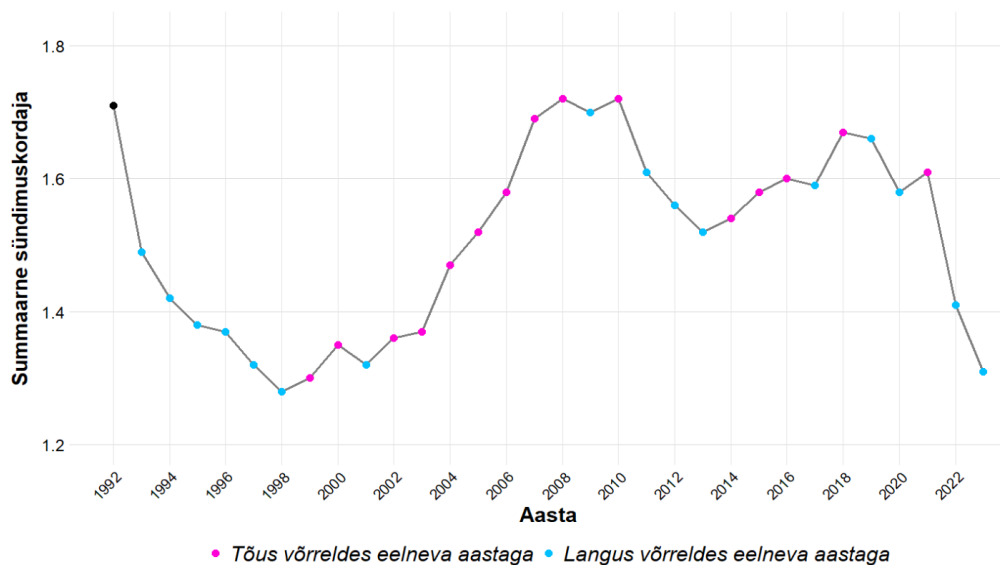
3.3 Summaarne sündimuskordaja

Eestis on summaarne sündimuskordaja olnud muutlik perioodil 1992–2023 (vt Lisa 2 tabel 7). Selle muutused on kujutatud joonisel 3, kus on lisaks välja toodud, kas

huvipakkuva aasta kordaja on suurem või väiksem kui sellele eelnenud aasta oma. 1990. aastatel toimus kordajas märgatav langus – kui 1992. aastal oli kordaja väärtus 1,71, siis 1998. aastaks langes see 1,28-ni. Nagu on välja toonud Tammur (2024), langes antud perioodil sündide arv Eesti taasiseseisvumise järgse ebastabiilsuse tõttu, mõjutades seeläbi ka summaarse sündimuskordaja langust. Järgneval viiel aastal püsis summaarne sündimuskordaja üpris stabiilsena, jäädes vahemikku 1,3–1,37.

Aastatel 2004–2010 kasvas summaarne sündimuskordaja märkimisväärselt, ulatudes 2008. ja 2010. aastal 1,72-ni. Järgneva kolme aasta jooksu küll kordaja langes majanduskriisist tulenevalt (Tammur, 2024), kuid püsis siiski suhteliselt kõrgel tasemel, jäädes vahemikku 1,52–1,61. Majanduskriisi järgselt kasvas kordaja mõõdukalt, ulatudes 2018. aastal 1,67-ni ja 2019. aastal 1,66-ni.

Alates 2020. aastast on kordaja olnud taas langustrendis ning jõudis 2023. aastaks väärtuseni 1,31. Tammur (2024) tõi uuritava perioodi lõpus toimunud languse põhjuseks pandeemia ning energiakriisi ja kiire inflatsiooni mõju. Lisaks toodi antud töös välja, et juba pikemat aega on inimestes ärevust tekitanud sõjaline oht Venemaalt ja globaalne ökoloogilise olukorra halvenemine, mis mõjutab omakorda inimeste otsuseid saada lapsi.

Joonis 3: Summaarne sündimuskordaja.

3.3.1 Sünnitoetuse mõju

Aastatel 1995–2000, mil sünnitoetuse määrad kasvasid märkimisväärselt, langes summaarne sündimuskordaja. See viitab sellele, et toetuste suurenemine ei olnud piisav, et kompenseerida taasiseseisvumise järgset majanduslikku ebastabiilsust. Siiski, pärast 1998. ja 2000. aasta sünnitoetuse muudatusi, mil tõsteti toetusi nii esimesele kui ka järgmistele lastele, peatus langustrend ning summaarne sündimuskordaja tõusis 1999. aastaks 1,30-le, jäädes aastatel 2000–2003 vahemikku 1,32–1,37. Aastal 2006 tõsteti sünnitoetust märgatavalt – esimese lapse puhul suurenes toetus 239,56 eurolt 319,56 euroni ning teise ja iga järgneva lapse puhul 191,73 eurolt samuti 319,56 euroni. Järgmisel aastal tõusis summaarne sündimuskordaja 1,58-lt 1,69-ni ning püsis aastatel 2008–2010 vahemikus 1,70–1,72, mis justkui võiks viidata võimalikule lühiajalisele positiivsele mõjule. Tuleb siiski arvestada, et sünnitoetus on ühekordne makse, samas kui vanemahüvitis mõjutab finantsiliselt pikemat perioodi, mistõttu võib eeldada, et vanemahüvitise süsteemi kehtestamine oli sündimuse kasvu peamine tegur.

Pärast 2006. aastat jäi sünnitoetuse määr suuresti muutumatuks, tõustes 2011. aas-

tal vaid marginaalselt, 320 euron. Seetõttu ei ole alates 2010. aastast täheldatav muutus summaarses sündimuskordajas tõenäoliselt seotud sünnitoetuse määradega.

3.3.2 Rasedus- ja sünnituspuhkuse mõju

Aastatel 1992-2023 toimunud muudatused rasedus- ja sünnituspuhkuse süsteemis on mõjutanud summaarset sündimuskordajat minimaalselt. Näiteks pikendati 2002. aastal puhkuse kestust 126 päevalt 140 päevani, kuid vaatamata sellele jäi summaarne sündimuskordaja 2002. aasta tasemele kuni 2004. aastani.

Suurim muutus rasedus- ja sünnituspuhkuse süsteemis toimus 2004. aastal, mil kehtestati rasedus- ja sünnituspuhkuse hüvitise alammäär. Sarnaselt eelmises alapunktis välja toodule on arvatavasti ka antud muudatuse mõju summaarsele sündimuskordajale olnud pigem minimaalne ning peale 2004. aastat toimunud sündimuskordaja tõus oli suuresti tingitud vanemahüvitise süsteemi rakendumisest.

2022. aastal toimunud süsteemi muudatuste mõju hindamine ei ole aga veel võimalik, kuna ühe aasta andmed ei anna alust teha lõplikke järeldusi nende muudatuste pikaajalisest mõjust.

3.3.3 Lapsehoolduspuhkuse mõju

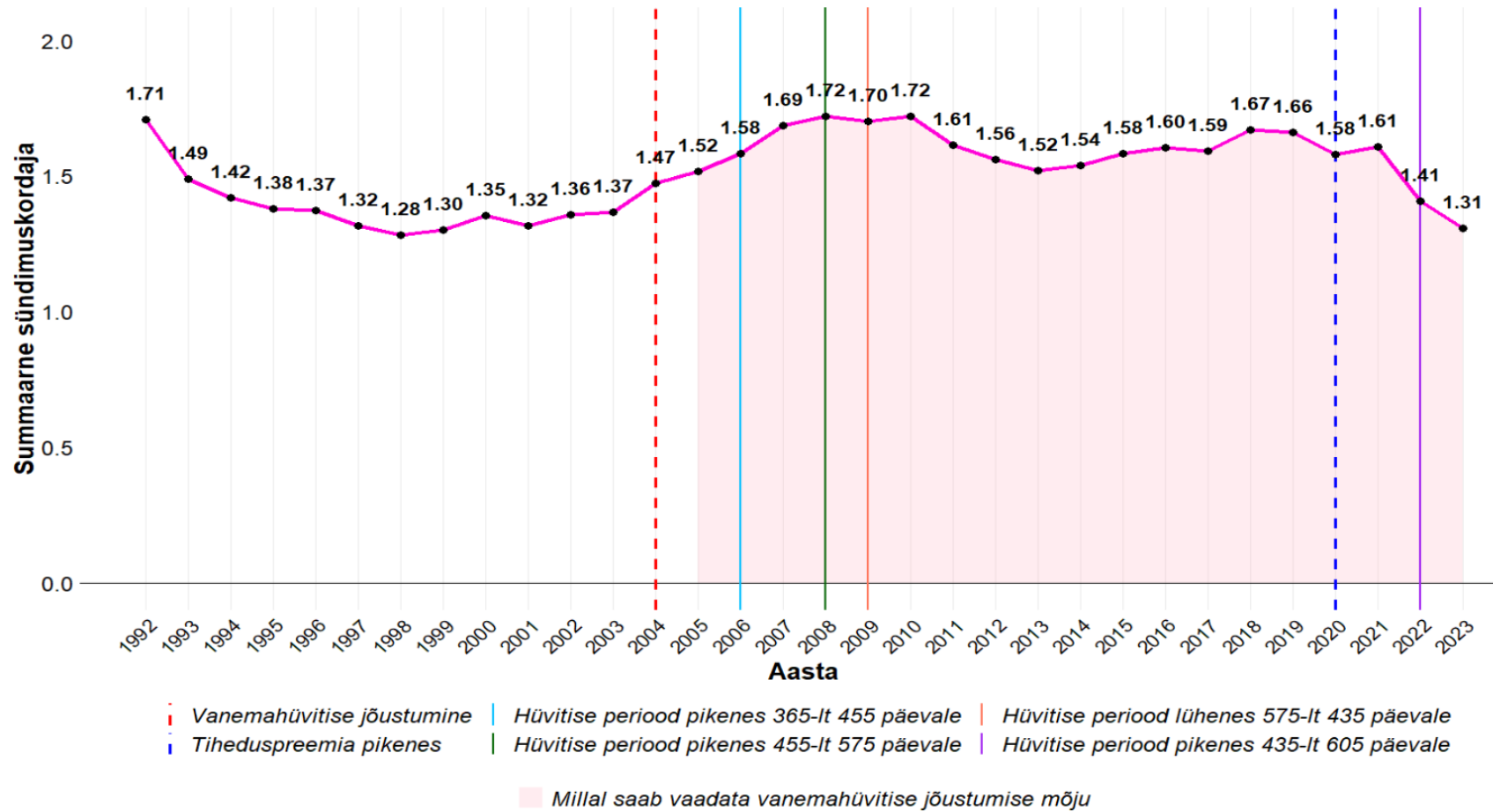
Perioodil 2000–2019 jäi lapsehooldustasu määr sisuliselt muutumatuks, suurenedes kogu selle ajavahemiku jooksul vaid ühe eurosendi võrra. Seetõttu ei ole antud perioodi summaarse sündimuskordaja kõikumisi võimalik otseselt seostada toetuse määra muutustega. Küll aga võib teatud mõju omistada 2017. aasta detsembris avalikustatud lapsehooldustasu kaotamise otsusele, mis jõustus alles 2019. aasta septembris. Võrreldes 2017. aastaga, mil summaarne sündimuskordaja oli 1,59, kasvas näitaja 2018. aastaks 1,67-ni ja püsis 2019. aastal 1,66 tasemel. Seetõttu ei saa välistada võimalust, et toetuse kaotamise eelinfo mõjutas osade perede sündide ajastamist lühiajaliselt positiivses suunas.

3.3.4 Vanemahüvitise mõju

Vanemahüvitise kehtestamine 2004. aastal ja sellele järgnenud suuremad süsteemi muudatused ja summaarse sündimuskordaja dünaamika on esitatud joonisel 4. Aastatel enne vanemahüvitise rakendumist (1998–2003) püsis summaarne sündimuskordaja suhteliselt madalal tasemel, kõikides vahemikus 1,28 (1998) kuni 1,37 (2003). Vanemahüvitise süsteemi kehtestamise järel tõusis kordaja märgatavalt – 2005. aastal oli see 1,52 ning kasvas 2008. aastaks 1,72-ni. Seega tõi vanemahüvitise kehtestamine kaasa summaarse sündimuskordaja tõusu. Võrk, Karu ja Tiit (2009) jõudsid oma publikatsioonis, kus uuriti vanemahüvitise mõju kuni 2007. aastani, samale järeldusele.

2008. aastal ajutiselt pikendatud vanemahüvitise maksmise periood summaarses sündimuskordajas muutust ei toonud. Aastatel 2014–2019 kasvas kordaja mõõdukalt, ulatudes 2018. aastal 1,67-ni ja 2019. aastal 1,66-ni. Lisaks majanduskriisist välja tulekule ja majanduslikult stabiilsemasse kohta jõudmisele võis sellele tõusule osaliselt kaasa aidata vanemahüvitise miinimum- ja maksimummäärade üpris korralik kasv 2013–2018 aastal. Tiheduspreemia pikendamine 2020. aastal 2,5-lt aastalt 3-le ei kajastu andmetes, mis on tõenäoliselt seotud pandeemiaga, mis mõjutas 2020. ja 2021. aasta sündimust.

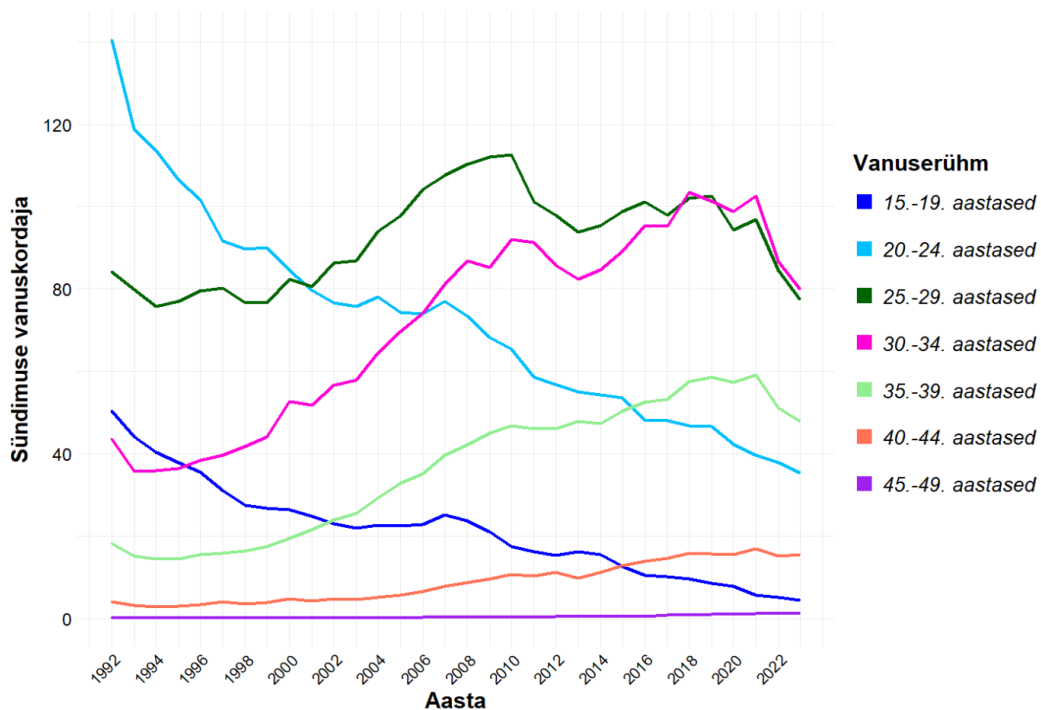
2022. aastal jõustunud vanemahüvitise muudatused, mille käigus pikendati hüvitise perioodi 605 päevani ning muudeti süsteem paindlikumaks, ei ole seni summaarse sündimuskordaja tõusus kajastunud. Samas on mõju hindamine keeruline, kuna kättesaadavad andmed piirduvad 2023. aastaga, mil kordaja langes järsult 1,31-ni. Võrk, Karu ja Tiit (2009) ning Puur ja Abdullayev (2024) poolt läbi viidud analüüside tulemused kinnitavad, et vanemahüvitise tiheduspreemial on olnud positiivne mõju sündimusele.

Joonis 4: Summaarne sündimuskordaja ja vanemahüvitise süsteemi suuremad muudatused Eestis.

3.4 Sündimuse vanuskordaja ja elussündide arv viieaastastes vanusrühmades

Sündimuse vanuskordajate ja elussündide arvu muutused vanusrühmades näitavad selgelt laste saamise nihkumist vanemasse ikka vaadeldaval perioodil (vt Lisa 2 tabelid 8 ja 5). Joonisel 5 on visualiseeritud sündimuse vanuskordaja muutused aastatel 1992-2023.

Joonis 5: Sündimuse vanuskordaja viieastastes vanuserühmades.

3.4.1 Mõju 15-19 aastaste seas

Noorimas vanuserühmas on sündimuse vanuskordaja alates 1992. aastast märkimisväärselt vähenenud – 50,39-lt 4,48-ni ehk 11,24 korda. Elussündide koguarv on sama ajavahemiku jooksul langenud koguni 16,22 korda: 1992. aastal sündis selle vanusrühma naistel 2628 last, kuid 2023. aastal vaid 162. Eriti järsk langus algas 2009. aastal, mil esmakordselt pärast taasiseseisvumist jäi aastane sündide

arv vanuserühmas alla 1000. Lisaks kui 1992. aastal moodustasid 15–19-aastaste vanuserühmas saadud lapsed 14,58% kõigist sündinud lastest, siis 2023. aastaks oli see osakaal langenud vaid 1,48%-ni.

Vaatamata sellele, et alates Eesti taasiseseisvumisest on suurenenud sünnitoetused ning lapseeaga seotud vanemapuhkuste paindlikkus ja hüved, ei ole selles vanuserühmas toetustel nähtavat mõju sündimusele. Sündivuse väga suur langus on pigem seotud seksuaalhariduse arenguga Eestis (Unt, 2020).

3.4.2 Mõju 20-24 aastaste seas

1992. aastast kuni 2000. aastani oli 20–24-aastaste vanuserühm nii elussündide koguarvu kui ka sündimuse vanuskordaja poolest kõrgeim kõigist vanuserühmadest. Ent alates 2000. aastast on nii elussündide arv kui ka vanuskordaja osatähtsus järkjärgult langenud. Kui 1992. aastal moodustasid antud vanuserühmas saadud lapsed 40,08% kõigist fertiilses eas saadud lastest, siis 2023. aastaks oli nende arv langenud 10,45%-ni.

Sündimuse vanuskordaja on antud perioodil näidanud märgatavat langustrendi, alanedes 140,47-lt 35,30-ni ehk 3,98 korda. Samuti on selles vanuserühmas elussündide koguarv vähenenud 6,32 korda, kui 1992. aastal registreeriti 7225 sündi, siis 2023. aastal oli vastav arv vaid 1144. Sarnaselt 15–19-aastastele ei ole ka 20–24-aastaste seas vanemapuhkuste süsteemi muutustel olnud mõju, samas kui sündimuse languse põhjuseks on arvatavasti samad tegurid.

3.4.3 Mõju 25-29 aastaste seas

1992. aastal registreeriti 25-29-aastaste seas 4328 sündi, mis moodustas 24,01% kõigist elussündidest. 2023. aastaks oli elussündide arv langenud 2660-ni, kuid vanuserühma osatähtsus kõigi elussündide seas oli jäänud sarnaseks, moodustades 24,31%. Kõrgeim sündide arv oli 2010. aastal, mil vanuserühmas seas sündis 5242 last. 2001–2017. aastal sündis 25-29-aastaste vanuserühmas enim lapsi, moodustades 30,66 – 33,66% kõigist elussündidest.

Sündimuse vanuskordaja oli 1992. aastal 84,14 ning hakkas märgatavalt suurenema alates 2004. aastast, mil see oli 93,95. Ajavahemikus 2004–2010 püsis vanuskordaja tõusutrendis, mida võib seostada 2004. aastal kehtima hakanud vanemahüvitise süsteemiga. Maksimaalse väärtus saavutas see 2010. aastal, ulatudes 112,57-ni. Pärast 2010. aastat algas vanuskordajas langev trend: aastatel 2011–2021 püsis kordaja siiski suhteliselt stabiilsena, kõikides vahemikus 93–103. Sündimuse vanuskordaja järsk langus algas 2022. aastast, mil kordaja langes varasemast tasemest märgatavalt, jõudes 2023. aastaks väärtuseni 77,36.

3.4.4 Mõju 30–34 aastaste seas

Kui 1992. aastal sündis selles vanuserühmas 2554 last ehk 14,17% kõigist elussündidest, siis 2023. aastaks oli elussündide arv tõusnud 3749-ni ning nende osakaal ulatus 34,25%-ni. 2018–2023. aastal sündis 30–34-aastaste vanuserühmas enim lapsi, moodustades 33,92 – 36,80% kõigist elussündidest.

Sündimuse vanuskordaja on selles vanuserühmas ajan selgelt kasvanud. Kui 1992. aastal oli kordaja 43,59, siis kõrgeim väärtus saavutati 2018. aastal, ulatudes 103,46-ni. Arvestades, et 2017. aastal oli vanuskordaja veel 95,27 ja 2019. aastal oli kordaja 101,34, võib selline tõus 2018 ja 2019 aastal viidata 2017. aasta detsembris avalikustatud lapsehooldustasu kaotamise otsusele. Kuigi muudatus jõustus alles 2019. aasta septembris, võis selle eelinfo ajendada mõningaid peresid oma laste saamist varasemaks planeerima, et kasutada ära veel kehtivaid toetustingimusi.

Alates 2021. aastast on sündivuse vanuskordaja hakanud siiski langema, jõudes 2023. aastaks 79,87-ni. Seda langustrendi võib siduda üldise sündimuse vähenemisega.

Enne lapse saamist püütakse sageli tagada sobiv elamispind ja piisav sissetulek, mis võimaldaks maksimeerida vanemahüvitist (Raid ja Tammur, 2018). Seetõttu on tõenäoline, et vanemahüvitise süsteemi kehtestamise mõju sündimusele ilmnes enim just 25–34-aastaste seas, kuna selles vanusevahemikus on inimesed tavaliselt jõudnud tööellu ja saavutanud majandusliku stabiilsuse.

3.4.5 Mõju 35-39 aastaste seas

Aastatel 1992–2023 on 35–39-aastaste naiste osatähtsus kõigist elussündidest märgatavalt kasvanud, suurenedes 5,89%-lt 22,37%-ni.

Sündimuse vanuskordaja näitas esialgu langustrendi, kuna perioodil 1993–1999 jäi kordaja alla 1992. aasta taset, milleks oli 18,24. Alates 2000. aastast on kordaja ületanud 1992. aasta taseme, saavutades maksimumi 2021. aastal, mil see ulatus 59,11-ni. 2023. aastaks oli kordaja langenud 47,83-ni, mis on madalaim näitaja pärast 2014. aastat.

Arvestades, et sündimuse vanuskordaja on alates 1996. aastast tõusnud ühtlase trendina, võib järeldada, et laste saamisega seotud toetuste muutused ei ole olnud selle vanuserühma sündimuse dünaamika olulised mõjutajad. Pigem kajastab kordaja kasv laiemat ühiskondlikku muutust, kus laste sündi lükatakse üha enam vanemasse ikka.

3.4.6 Mõju 40-44 aastaste seas

1992. aastal registreeriti selles vanuserühmas 228 elussündi, kuid 2021. aastaks oli arv tõusnud 751-ni, mis tähistab kogu perioodi kõrgeimat taset. 2023. aastal vähenes elussündide arv mõnevõrra, ulatudes 728-ni. Kui 1992. aastal moodustasid 40–44-aastaste sünid 1,26% kõigist elussündidest, siis 2023. aastaks oli nende osakaal kasvanud 6,65%-ni, saavutades samuti vaadeldud ajavahemiku kõrgeima taseme.

Sündimuse vanuskordaja oli 1992. aastal 4,07, kuid langes järgnevate aastate jooksul, jõudes 1994. aastal minimaalse väärtuseni 2,88. Alates 1995. aastast on kordaja püsinud tõusutrendil, ületades 2000. aastaks taas 1992. aasta taseme. Kuni 2009. aastani jäi vanuskordaja alla 10, ent alates 2010. aastast (v.a 2013. aasta, mil see oli 9,59) on see püsivalt ületanud 10 piiri. Kõrgeim väärtus registreeriti 2021. aastal, mil vanuskordaja ulatus 16,99-ni, sarnaselt 35–39-aastaste rühmale.

Kuna sündimuse vanuskordaja tõus on selles vanuserühmas olnud suhteliselt ühtla-

ne ja võrdlemisi mõõdukas, ei saa selle muutust otseselt seostada vanemapuhkuste süsteemi muutustega. Pigem peegeldab kasvutrend laiemat ühiskondlikku arengut, mille käigus lükataks laste saamist järjest enam vanemasse ikka.

3.4.7 Mõju 45-49 aastaste seas

1992. aastal registreeriti 45–49-aastaste naiste seas vaid 4 elussündi, kuid ajapikku on see arv suurenenud, ulatudes 2023. aastaks 53-ni. Kõige rohkem elussünde selles vanuserühmas registreeriti 2022. aastal, mil sündis 55 last. Vastavalt on kasvanud ka vanuserühma osatähtsus kõigist elussündidest: kui 1992. aastal moodustasid nad kõigest 0,02%, siis 2023. aastaks oli osakaal tõusnud 0,48%-ni, saavutades kogu perioodi kõrgeima taseme.

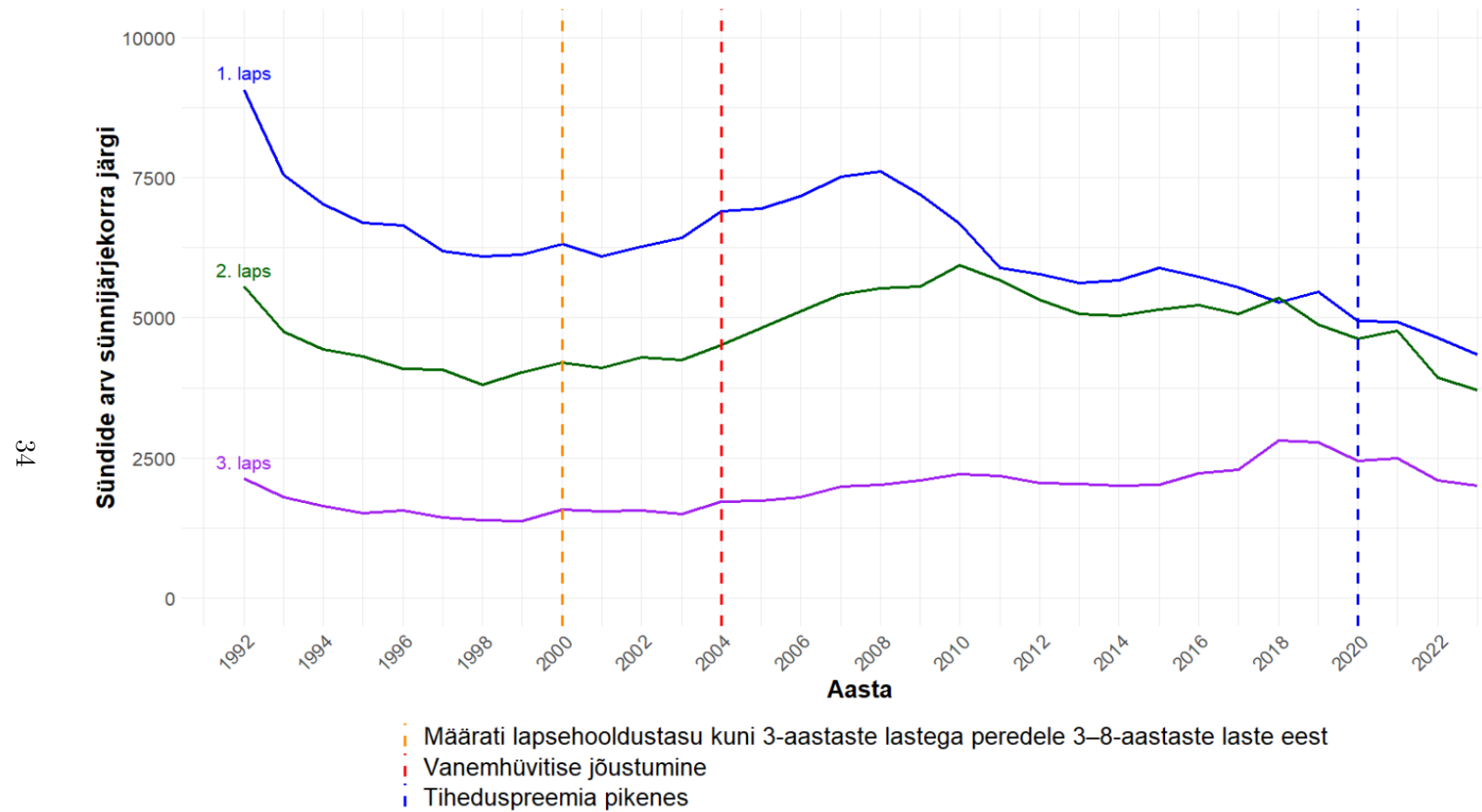
Sündimuse vanuskordaja oli perioodi alguses, 1992. aastal, 0,09 ning kasvas järkjärgult, jõudes 2023. aastaks väärtuseni 1,15. Maksimaalne kordaja registreeriti 2021. aastal, mil see oli 1,23.

Arvestades, et 45–49-aastaste seas on sündide arv ja vanuskordaja endiselt väga madalad, on keeruline hinnata laste saamist toetavate meetmete otsest mõju selle vanuserühma sündimusele.

3.5 Sündide arv sünnijärjekorra järgi

Antud perioodil on sündide arv sünnijärjekorra järgi (vt Lisa 2 tabel 9) ning sünnijärjekorra järgi osakaal elussündide koguarvust (vt Lisa 2 tabel 10) muutunud päris palju. Vaatluse alla on kaks olulisemat muudatust: 2000. aastal kehtestatud lapsehooldustasu 3–8-aastaste laste eest ja 2004. jõustunud vanemahüvitis koos nn tiheduspreemiaga.

Sündide arv sünnijärjekorra järgi ja alapeatükis vaadeldavate muudatuste dünaamika on esitatud joonisel 6.

Joonis 6: Sündide arv sünnijärjekorra järgi.

3.5.1 Muutused esimese lapse sündides

Perioodi alguses, 1992. aastal, sündis Eestis kokku 18 026 last, kellest 50,33% ehk 9072 last olid oma ema esimesed lapsed. Kuni 2006. aastani jäi 1. lapse sündide osakaal elussündide koguarvust stabiilselt 48,2–50,2% vahemikku, kuigi koguarv kahanes, kuna üldine sündimus langes.

Kui võrrelda esiklaste sündide arvu perioodidel 2001–2004 ja 2005–2008, on näha märgatavat tõusu. Aastatel 2001–2004 sündis esiklapsi keskmiselt 6261 aastas, samas kui perioodil 2005–2008 oli vastav keskmine 7312 esiklast aastas. See viitab sellele, et 2004. aastal jõustunud vanemahüvitise seadus võis soodustada esiklaste sündide arvu tõusu. Alates 2009. aastast on esmasündide arv Eestis pidevalt langenud. Kui 2009. aastal sündis 7210 esiklast, siis 2023. aastaks oli see arv vähenenud 4345-ni, näidates selgelt langustrendi viimase kümnendi jooksul.

1. lapse sündide osakaalu kõigist sündidest hakkas tugevalt langema 2007. aastast ning saavutas oma miinimumi 2021. aastal, mil 37,17% kõigist sündidest ehk 4932 last olid esiklapsed.

Seega on näha, et aja jooksul on vähenenud esmasünnitajate arv ja osakaal elussündide koguarvust, mis viitab sellele, et üha suurem osa naisi ei saa üldse lapsi ning kui esimene laps saadakse, siis suurema tõenäosusega saadakse ka teine laps. Esimese lapse puhul saab analüüsida vaid 2004. aastal kehtestatud vanemahüvitise süsteemi mõju, kuna lapsehooldustasu muudatused ja tiheduspreemia on seotud väikese vahega laste saamisega, mistõttu nende meetmete mõju on vaadeldav teise ja kolmanda lapse sündide puhul.

3.5.2 Muutused teise lapse sündides

1990. aastatel püsis teise lapse sündide osakaal suhteliselt stabiilne, jäädes valdavalt 30 - 32,5% vahemikku kõigist elussündidest, samas kui 2. lapse sündide arv kukkus 1992. aasta 5553 pealt 4022 peale 1998. aastal. 2000. aastal kehtestatud muudatus lapsehooldustasu süsteemis ei avaldanud teise lapse sündivusele märgatavat mõju,

sest 2. lapse sündivus püsis 2001-2003 aastal üpris stabiilsena. Seega võib järeldada, et nimetatud meede ei olnud piisava mõjuga, et suurendada perede soovi saada teist last.

Oluline muutus ilmnes pärast 2004. aastal kehtestatud vanemahüvitise süsteemi. Kui 2003. aastal sündis teise lapsena 4252 last ja 2004. aastal 4525 last, siis 2005. aastal tõusis teise lapse sündide arv 4825-ni. Kasv jätkus ka järgnevatel aastatel: 2006. aastal sündis 5119 teist last ja 2007. aastal 5417 last. Teise lapse sündide osakaal elussündide koguarvust suurenes samuti: 2004 aastal moodustasid need 32,35%, samas kui 2007. aastal moodustasid need 34,35% kõigist sündidest. Seega võib järeldada, et vanemahüvitise süsteemi kehtestamine mõjutas teise lapse sündivust positiivselt.

Kõrgeim sündide arv registreeriti 2010. aastal (5938), kuid suurim osakaal kogu sündimusest saavutati 2011. aastal, mil teised lapsed moodustasid 38,66% kõigist sündidest. Need trendid viitavad vanemahüvitise positiivsele mõjule teise lapse sündimusele.

Pärast 2011. aastat on teise lapse sündide arv järk-järgult vähenenud. 2012–2018 püsis 2. lapse sündide osakaal kõigist sündidest umbes 37% juures, kuid alates 2019. aastast on see langenud, jõudes 2022. ja 2023. aastal alla 34%.

3.5.3 Muutused kolmanda lapse sündides

1992. aastal moodustasid kolmandad lapsed 11,78% kõigist Eestis registreeritud elussündidest. Järgneval kümnendil nende arv küll vähenes, jäädes aastatel 1993–2003 vahemikku 1369–1800, kuid osakaal elussündide koguarvust püsis suhteliselt stabiilsena (11–12,2%), mistõttu 2000. aastal kehtestatud lapsehooldustasu muudatus ei avaldanud märgatavat mõju kolmanda lapse sündimusele.

Esimene selgem kasv ilmnes pärast 2004. aastal kehtestatud vanemahüvitise seadust – kui 2003. aastal sündis 1505 kolmandat last, siis 2005. aastaks oli neid juba 1738 ja 2006. aastal 1796, kuigi nende osakaal kogusündimusest jäi veel varasemale tasemele. Järgnevatel aastatel kasv jätkus, saavutades 2010. aastal ajutise tipu

(2211 last, 13,97%), millele järgnes 2011. aastal väiksem arvuline langus, kuid osakaalu tõus 14,83%-ni. Ajavahemikus 2012–2015 vähenes kolmandate laste sündide arv mõõdukalt, kuid alates 2016. aastast pöördus trend taas tõusule, tõenäoliselt seoses majanduse stabiliseerumisega pärast majanduskriisi (Tammur, 2024).

Tipp saabus 2018. ja 2019. aastal, mil kolmandad lapsed moodustasid vastavalt 19,62% ja 19,68% kõigist sündidest ning sündide absoluutarvud ulatusid 2818 ja 2773-ni. Võimalik, et seda kasvu mõjutas 2017. aasta lõpus avalikustatud otsus kaotada lapsehooldustasu, mis jõustus 2019. aasta septembris ning võis motiveerida peresid laste sündi varasemaks planeerima. Viimastel aastatel on kolmandate laste sündide arv ja osakaal veidi langenud, kuid 2023. aasta 18,26% osakaal (1998 last) ületab endiselt 1990. aastate taseme, viidates jätkuvale tugevale osakaalule sündimuses.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli analüüsida, kuidas laste saamisega seotud toetuste ja vanemapuhkuste süsteemi muudatused on mõjutanud sündimust Eestis aastatel 1992–2023. Töö keskendus peamistele perepoliitilistele meetmetele – vanemahüvitis, sünnitoetus, lapsehoolduspuhkus ning rasedus- ja sünnituspuhkus – ning nende võimalikule seosele erinevate sündimusnäitajatega. Analüüsis käsitleti sündide arvu, ema keskmise vanuse muutust lapse sünnil ja esmasünnituse korral, samuti summaarset sündimuskordajat, sündimuse vanuskordajaid ning sündide jaotust sünnijärjekorra alusel.

Analüüsi tulemused näitasid, et vanemahüvitise kehtestamise järel suurenes üldine sündimus, mida kinnitab nii sündide koguarvu kui ka summaarse sündimuskordaja kasv. Sündimuse kasv oli eriti märgatav teise ja kolmanda lapse puhul. Ema keskmine vanus nii lapse sünnil kui ka esimese lapse sünnil tõusis kogu vaadeldava perioodi jooksul, kuid pärast vanemahüvitise süsteemi rakendumist kiirenes see tõus.

Vanemahüvitise mõju oli kõige selgemini tajutav 25–34-aastaste vanuserühmas, kus pereplaneerimist toetas sageli olemasolev tööalane kindlustatus ja majanduslik stabiilsus, mis võimaldas paremini kasutada toetussüsteemi pakutavaid võimalusi. Nooremates vanuserühmades, eriti 15–19-aastaste seas, toimus samal ajal sündimuse langus, mida ei saa otseselt seostada toetussüsteemi muutustega. Pigem on languse põhjuseks ühiskondlikud muutused, sealhulgas seksuaalhariduse levik.

Sünnitoetuse määrade tõus ning rasedus- ja sünnituspuhkuse kestuse ja hüvitise muudatused on mõjutanud sündimust minimaalselt. Mõlema toetuse mõju jääb selgelt alla vanemahüvitise süsteemi mõjule. Lapsehooldustasu puhul ei olnud määrade muutus piisav, et mõjutada sündimust. Küll aga viitavad andmed sellele, et 2017. aasta lõpus avalikustatud otsus toetuse kaotamisest 2019. aasta septembris tõi kaasa ajutise sündimuse tõusu, kuna osa peresid võis otsustada laste sündi varasemaks ajastada enne toetuse kehtetuks muutumist.

Viimastel aastatel on kogu sündimus Eestis langenud, jõudes 2023. aastal vaadeldud perioodi madalaimale tasemele. Tulemused viitavad sellele, et perepoliitilised meetmed avaldavad sündimusele mõju eelkõige koos teiste teguritega, nagu majanduslik kindlustunne ja sotsiaalne turvalisus. Seega on toetuste ja vanemapuhkuste mõju sündimusele keerukas ning sõltub oluliselt laiemast ühiskondlikust ja majanduslikust kontekstist.

Edasised uuringud võiksid keskenduda sellele, kuidas on perepoliitiliste toetuste mõju erinenud sotsiaalmajanduslike gruppide, piirkondade ja haridustasemete lõikes. Samuti vääriks täiendavat analüüsi toetuste mõju sünnivahe pikkusele.

Kasutatud allikad

- Biin, H., M. Karu, M. Masso ja V. Veldre (2013). “Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs”. *Aruanne*. Poliitikauuringute Keskus Praxis, Tallinn. URL: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/loplik_vanempuhkuste_aruanne_praxis.pdf (vaadatud 08.04.2025).
- EstLex (13. veebruar 1992). *Eesti Vabariigi lastetoetuse seadus*. (Ülemnõukogu seadus, vastu võetud 13.02.1992, jõustunud 01.04.1992). URL: <https://estlex.ee/?id=76&aktid=6299> (vaadatud 07.04.2025).
- Eurostat (kuupäev puudub). *Sünd*. Sõnastik. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Birth/et> (vaadatud 08.04.2025).
- (24. aprill 2025). *Mean age of women at childbirth*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00017/default/table?lang=en&category=t_demo.t_demo_fer (vaadatud 24.04.2025).
- Maasing, E. ja E.-M. Tiit (2021). *Rahvastikustatistika valemid*. URL: https://www.stat.ee/sites/default/files/2021-09/Rahvastikustatistika_valemid.pdf (vaadatud 08.04.2025).
- Puur, A. ja S Abdullayev (2024). “Vanemahüvitis ja sündimus: Eesti vanemahüvitise 2004. a. reformi analüüs”. Tallinna Ülikool, Eesti demograafia keskus. URL: https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/%C3%9CTI/EDK/Meedia%202025/Raport_to_Ministry_of_Social_Affairs_30092024.pdf.
- Raid, K. ja A. Tammur (2018). “Millisesse perre sünnivad lapsed”. Teoses: *Eesti statistika kvartalikiri 4/18*. Tallinn: Statistikaamet, lk. 9–17. URL: https://stat.ee/sites/default/files/2020-07/Kvartalikiri_4-18.pdf.

- Riigi Teataja (12. juuni 1991). *Eesti Vabariigi ravikindlustusseadus*. (RT 1991, 23, 272, vastu võetud 12.06.1991, jõustunud 01.01.1992). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/28948> (vaadatud 07.04.2025).
- (28. veebruar 1994). *Lastetoetuste seadus*. (RT I 1994, 13, 232, vastu võetud 10.02.1994, jõustunud 01.01.1994). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/28647> (vaadatud 07.04.2025).
 - (17. jaanuar 1995). *Lastetoetuste määramise ja maksmise korra kinnitamine*. (RT I 1995, 11, 118, vastu võetud 17.01.1995, jõustunud 01.01.1995). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/28948> (vaadatud 07.04.2025).
 - (4. juuni 1997). *Lastetoetuste seadus*. (RT I 1997, 42, 676, vastu võetud 20.05.1997, jõustunud 01.08.1997). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/31853> (vaadatud 08.04.2025).
 - (28. oktoober 1999). *Lastetoetuste seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus*. (RT I 1999, 82, 749, vastu võetud 13.10.1999, jõustunud 01.01.2000). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/77821> (vaadatud 08.04.2025).
 - (9. juuli 2002). *Ravikindlustuse seadus*. (RT I 2002, 62, 377, vastu võetud 19.06.2002, jõustunud 01.10.2002). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/181723> (vaadatud 07.04.2025).
 - (19. detsember 2003). *Vanemahüvitise seadus*. (RT I 2003, 82, 549, vastu võetud 10.12.2003, jõustunud 01.01.2004). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/688483> (vaadatud 07.04.2025).
 - (15. juuni 2005). *Vanemahüvitise seaduse muutmise seadus*. (RT I 2005, 37, 285, vastu võetud 15.06.2005, jõustunud 01.01.2006). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/914861> (vaadatud 07.04.2025).
 - (20. märts 2006). *3-4-1-33-05 Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. märtsi 2006. a kohtuotsus Tallinna Halduskohtu taotluses kont-*

- rollida vanemahüvitise seaduse § 3 lõike 7 teise lause ja § 7 lõike 1 punkti 3 vastavust põhiseadusele.* (RT III 2006, 10, 89, vastu võetud 20.03.2006, jõustunud 20.03.2006). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/914861> (vaadatud 07.04.2025).
- Riigi Teataja (22. detsember 2007). *Vanemahüvitise seaduse muutmise seadus.* (RT I 2007, 44, 317, vastu võetud 14.06.2007, jõustunud 01.01.2008). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12846063> (vaadatud 07.04.2025).
- (21. mai 2009a). *Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus.* RT I 2009, 29, 176. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13186056> (vaadatud 08.04.2025).
 - (12. jaanuar 2009b). *Töölepingu seadus.* (RT I 2009, 5, 35, vastu võetud 17.12.2008, jõustunud 01.07.2009). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13120899> (vaadatud 07.04.2025).
 - (24. detsember 2016). *Perehüvitiste seadus.* (RT I, 24.12.2016, 4, redaktsiooni jõustumise kuupäev 01.01.2017. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/124122016004> (vaadatud 14.04.2025).
 - (15. detsember 2017). *Perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus.* (RT I, 28.12.2017, 7, vastu võetud 06.12.2017, jõustunud 01.07.2020 (aga töös huvipakkuvad seaduse alapunktid jõustusid 01.07.2019). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122017007> (vaadatud 09.04.2025).
 - (26. juuni 2020). *Perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus.* (RT I, 30.06.2020, 11, vastu võetud 18.06.2020, jõustunud 01.07.2020. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/131032022001> (vaadatud 15.04.2025).
 - (28. märts 2022a). *Perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus.* (RT I, 31.03.2022, 1, vastu võetud 16.03.2022,

- jõustunud 01.04.2022). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/131032022001> (vaadatud 08.04.2025).
- Riigi Teataja (13. veebruar 2022b). *Sünnituslehe andmed ja menetlemine*. RT I 2022, 24, 10. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/124032022011> (vaadatud 07.04.2025).
- Riigiportaal eesti.ee (8. detsember 2022). *Riiklik sünnitoetus*. URL: <https://www.eesti.ee/eraisik/et/artikkel/perekond/toetused-ja-huevitised/riiklik-suennitoetus> (vaadatud 08.04.2025).
- Tallinna Ülikool (kuupäev puudub). *Keskmise rahvaarvu arvutamine*. Tallinna Ülikooli õppematerjalid. URL: https://www.tlu.ee/opmat/eope/Rahnu_Syndimuse_perioodnaitajad/keskmise_rahvaarvu_arvutamine.html (vaadatud 08.04.2025).
- Tammik, Liisa (2015). “Laste vaesus ja peretoetused Eestis aastatel 2000-2013”. Juhendaja: lektor Raissa Kokkota. Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool, Majandusteaduskond.
- Tammur, Alis (2024). “Suundumused sündimuses ja nende seos perehüvitistega”. Sotsiaalministeerium. URL: https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2025-04/Suundumused%20s%C3%BCndimuses%20ja%20nende%20seos%20perek%C3%BCvitistega_1.pdf.
- Tervise Arengu Instituut (kuupäev puudub[a]). *Elussünd*. Tervisesõnastik. URL: <https://tervisesonastik.tai.ee/elussund> (vaadatud 08.04.2025).
- (kuupäev puudub[b]). *Surnultsünd*. Tervisesõnastik. URL: <https://tervisesonastik.tai.ee/surnultsund> (vaadatud 08.04.2025).
- (2. jaanuar 2024). *Vanemahüvitiste ja lapsepuhkuste kord*. URL: <https://tai.ee/et/sotsiaaltoo/vanemahuvitiste-ja-lapsepuhkuste-kord> (vaadatud 08.04.2025).

Unt, Hendrik (2020). "Seksuaalsuse kohta info saamise allikad Eesti noorte hulgas". Juhendaja: Kadri Soo. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. URL: <https://dspace.ut.ee/bitstreams/314e9522-a5c5-47ad-ad7d-70a8338e45d9/download> (vaadatud 12.05.2025).

Võrk, A., M. Karu ja E.-M. Tiit (2009). *Vanemahüvitis: kasutamine ning mõjud tööturu- ja sündimuskäitumisele 2004–2007*. Rapordi parandatud versioon. Poliitikauuringute keskus PRAXIS. URL: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/vorkkarutiit_vanemahuvitisemojud_raport_parandatud.pdf.

Lisa 1. Sotsiaalkindlustusameti poolt väljastatud tabel ning selle kaaskiri

Töö kirjutamise käigus ilmnis raskusi varasemate aastate (eriti 1990. aastate) toetuste ja hüvitiste määrade leidmisel, mistõttu pöördui abi saamiseks Eesti Sotsiaalkindlustusameti poole. Sotsiaalkindlustusametile edastati eelnevalt koostatud toetuste ja hüvitiste tabel, mille sisu paluti üle kontrollida. Sotsiaalkindlustusamet tegi tabelisse vastavad täiendused ja parandused, mis on tähistatud kollase värviga. Samuti lisati tabelisse kogu lapsetoetuse veeru sisu.

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud: 31.03.2025

Kehtiv kuni: 31.03.2100

Alus: AvTS § 35 lg 1 p 12

Teabevaldaja: Sotsiaalkindlustusamet

Eliise Saskia Šetšenko

Teie 25.03.2025 /

eliise.saskia.sevtsenko@ut.ee

Meie 01.04.2025 nr 4.2-6/3844-4

Vastus järelpärimisele

Lugupeetud Eliise Saskia Šetšenko

Edastame alates 1992. aastast makstud lapsetoetuste määrad ühe lapse eest ning alates 1998. aastast makstud sünnitoetuse määrad, kui hakkas kehtima uus lastetoetuste seadus. Vanemahüvitiste suurused on alates 2004. aastast, kuna vanemahüvitise seadus jõustus 01.01.2004. Rasedus- ja sünnituspuhkus oli kuni 01.04.2022 Tervisekassa teenuses, alates 1. aprillist 2022 nimetati rasedus- ja sünnituspuhkus ümber emapuhkuseks ja sel ajal maksab emale hüvitist Sotsiaalkindlustusamet.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Meelis Põlda
talituse juhataja

Lisa:

Vanemahüvitised.xlsx

Birgit Hänilane
5233538, Birgit.Hanilane@sotsiaalkindlustusamet.ee

Paldiski mnt 80 / 15092 Tallinn / 612 1360 / info@sotsiaalkindlustusamet.ee /
www.sotsiaalkindlustusamet.ee / registrikood 70001975

aasta	miinimum hüvitis	Vanemahüvitise kuupalga alammääras	Vanemahüvitise maksimaalse määra arvutus	Maksimaalne hüvitis	Maksmise pikkus (päevades)	Rasedus- ja sünnituspuhkus/ Emapuhkus
1992						
1993						
1994						
1995						
1996						
1997						
1998						
1999						
2000						
2001						
2002						
2003						
2004	140.61	158.50	15741	1006.03	365	140
2005	140.61	171.92	17472	1116.66	365	140
2006	158.50	191.73	19191	1226.53	455	140
2007	171.92	230.08	21624	1382.03	455	140
2008	230.08	278.02	25209	1611.15	575	140
2009	278.02	278.02	30729	1963.94	435	140
2010	278.02	278.02	35316	2257.10	435	140
2011	278.02	278.02	2157.03	2157.03	435	140
2012	278.02	290	2143.41	2143.41	435	140
2013	290	320	2234.19	2234.19	435	140
2014	320	355	2378.25	2378.25	435	140
2015	355	390	2548.95	2548.95	435	140
2016	390	430	2724.36	2724.36	435	140
2017	430	470	2907.15	2907.15	435	140
2018	470	500	3089.55	3089.55	435	140
2019	500	540	3319.8	3319.8	435	140
2020	540	584	3548.1	3548.1	435	140
2021	584	584	3821.55	3821.55	435	140
2022	584	654	4043.07	4043.07	605	100
2023	654	725	4291.29	4291.29	605	100

Sünnipuhkuse maksmise kord	Lapsetoetus	Kui pikalt võis kasutada vanemahüvitist	sünnitoetus 1. lapsele (lapse kohta)	Sünnitoetus teisele ja igale järgnevale lapsele	Sünnitoetus mitmikujte puhul (3 ja enam last)
	5.75				
	5.75				
	5.75				
	6.71				
	8.31				
	9.59				
	9.59		191.7	143.8	
	9.59		191.7	143.8	
	9.59		239.7	191.7	239.7
	9.59		239.7	191.7	239.7
	9.59		239.7	191.7	239.7
	9.59		239.7	191.7	239.7
	9.59		239.7	191.7	239.7
	19.17		239.7	191.7	239.7
	19.17		239.7	191.7	239.7
	19.17		319.6	319.6	319.6
	19.17		319.6	319.6	319.6
	19.17		319.6	319.6	319.6
	19.17		319.6	319.6	319.6
	19.17		319.6	319.6	319.6
	19.17		319.6	319.6	319.6
	19.18		320	320	320
	19.18		320	320	320
	19.18		320	320	320
	19.18		320	320	1000
	45		320	320	1000
	50		320	320	1000
	50	lapse 18 kuu vanuseks saamise päevani	320	320	1000
	55		320	320	1000
	60		320	320	1000
	60		320	320	1000
	60		320	320	1000
Ema vanemahüvitise arvutamise aluseks on 12-kuuline ajavahemik (referentsperiood), mis algab 21 kuud ja lõpeb 9 kuud enne lapse eeldatavat sünnitähtaega või lapse sündi – teisisõnu raseduse algusele eelnevad 12 täisküüd	60	võib kasutada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni	320	320	1000
	80		320	320	1000

Lisa 2.

Tabel 5: Elussünnid vanuserühmades.

Aasta\ Vanuserühm	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	Kokku
1992	2628	7225	4328	2554	1059	228	4	18026
1993	2244	6045	3917	1999	860	173	9	15247
1994	2003	5672	3612	1924	797	155	6	14169
1995	1842	5197	3632	1874	787	161	7	13500
1996	1720	4855	3757	1886	833	177	6	13234
1997	1502	4321	3820	1870	845	209	3	12570
1998	1347	4196	3660	1917	856	180	8	12164
1999	1321	4256	3699	2034	897	204	8	12419
2000	1303	4038	4009	2470	982	250	9	13061
2001	1226	3795	3872	2462	1045	219	8	12627
2002	1137	3644	4105	2729	1125	252	5	12997
2003	1093	3612	4104	2798	1178	233	14	13032
2004	1123	3753	4403	3103	1339	256	11	13988
2005	1113	3583	4542	3315	1501	282	11	14347
2006	1107	3556	4799	3463	1625	309	12	14871
2007	1167	3720	4930	3739	1847	354	13	15770
2008	1043	3566	5066	3961	1980	386	23	16025
2009	851	3325	5193	3850	2100	425	16	15760
2010	651	3172	5242	4121	2155	473	11	15825
2011	560	2785	4707	4054	2096	460	16	14678
2012	493	2590	4577	3790	2069	514	22	14055
2013	497	2365	4415	3659	2125	450	19	13530
2014	459	2156	4510	3803	2084	514	24	13550
2015	366	1991	4680	4048	2213	580	26	13904
2016	305	1697	4725	4373	2298	623	23	14044
2017	293	1604	4439	4420	2336	650	39	13781
2018	283	1499	4411	4872	2554	705	38	14362
2019	258	1454	4151	4831	2657	694	48	14093
2020	245	1292	3548	4735	2644	684	50	13198
2021	181	1195	3440	4883	2763	751	55	13268
2022	173	1168	2935	4129	2492	689	54	11640
2023	162	1144	2660	3749	2448	728	53	10944

Tabel 6: Ema keskmine vanus lapse sünnil ja esimese lapse sünnil Eestis aastatel 1992–2023.

Aasta	Ema keskmine vanus lapse sünnil	Ema keskmine vanus esimese lapse sünnil
1992	25,30	22,73
1993	25,32	22,75
1994	25,39	22,80
1995	25,54	22,98
1996	25,78	23,13
1997	26,13	23,37
1998	26,32	23,60
1999	26,50	23,77
2000	26,93	23,95
2001	27,09	24,14
2002	27,45	24,53
2003	27,58	24,66
2004	27,76	24,85
2005	28,06	25,07
2006	28,23	25,24
2007	28,39	25,32
2008	28,66	25,69
2009	28,94	26,00
2010	29,24	26,27
2011	29,47	26,40
2012	29,56	26,53
2013	29,53	26,47
2014	29,63	26,64
2015	29,90	27,17
2016	30,21	27,52
2017	30,38	27,70
2018	30,54	27,73
2019	30,62	28,18
2020	30,75	28,24
2021	30,98	28,55
2022	30,87	28,57
2023	30,96	28,72

Tabel 7: Summaarne sündimuskordaja Eestis aastatel 1992–2023.

Aasta	Summaarne sündimuskordaja
1992	1,71
1993	1,49
1994	1,42
1995	1,38
1996	1,37
1997	1,32
1998	1,28
1999	1,30
2000	1,35
2001	1,32
2002	1,36
2003	1,37
2004	1,47
2005	1,52
2006	1,58
2007	1,69
2008	1,72
2009	1,70
2010	1,72
2011	1,61
2012	1,56
2013	1,52
2014	1,54
2015	1,58
2016	1,60
2017	1,59
2018	1,67
2019	1,66
2020	1,58
2021	1,61
2022	1,41
2023	1,31

Tabel 8: Sündimuse vanuskordajad Eestis aastatel 1992–2023 vanuserühmade lõikes.

Aasta\Vanuserühm	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49
1992	50,39	140,47	84,14	43,59	18,24	4,07	0,09
1993	44,19	118,74	79,86	35,74	15,21	3,15	0,20
1994	40,43	113,72	75,75	35,88	14,39	2,88	0,13
1995	37,80	106,56	77,07	36,46	14,49	3,02	0,14
1996	35,55	101,60	79,46	38,47	15,53	3,34	0,12
1997	31,00	91,74	80,14	39,72	15,93	3,99	0,06
1998	27,43	89,71	76,72	41,71	16,44	3,44	0,16
1999	26,69	90,11	76,59	44,10	17,48	3,88	0,16
2000	26,36	84,60	82,37	52,70	19,51	4,74	0,17
2001	24,80	79,74	80,57	51,89	21,51	4,17	0,15
2002	22,96	76,73	86,25	56,71	23,97	4,82	0,10
2003	22,00	75,71	86,84	57,88	25,61	4,52	0,27
2004	22,61	78,02	93,95	64,48	29,32	5,07	0,21
2005	22,57	74,34	97,78	69,75	32,83	5,75	0,21
2006	22,93	73,93	104,21	74,13	35,22	6,55	0,24
2007	25,09	77,07	107,63	81,17	39,57	7,78	0,26
2008	23,80	73,40	110,21	86,80	42,23	8,65	0,46
2009	21,04	68,21	112,03	85,17	45,00	9,59	0,33
2010	17,50	65,33	112,57	92,06	46,72	10,65	0,23
2011	16,21	58,60	101,15	91,30	46,14	10,24	0,35
2012	15,27	56,74	97,98	85,75	46,17	11,30	0,50
2013	16,30	55,08	93,83	82,43	47,88	9,86	0,44
2014	15,58	54,36	95,42	84,71	47,33	11,30	0,56
2015	12,59	53,60	98,84	89,10	50,45	12,85	0,60
2016	10,54	48,04	101,16	95,37	52,44	13,94	0,52
2017	10,09	48,00	98,00	95,27	53,21	14,64	0,87
2018	9,57	46,76	102,02	103,46	57,48	15,94	0,84
2019	8,52	46,65	102,64	101,34	58,67	15,72	1,06
2020	7,89	42,39	94,37	98,77	57,41	15,49	1,11
2021	5,66	39,68	96,88	102,59	59,16	16,99	1,23
2022	5,11	37,80	84,46	86,58	51,11	15,21	1,19
2023	4,48	35,30	77,36	79,87	47,83	15,45	1,15

Tabel 9: Sündide arv sünnijärjekorra järgi (1.–3. laps).

Aasta	1. laps	2. laps	3. laps
1992	9072	5553	2124
1993	7558	4760	1800
1994	7033	4435	1649
1995	6705	4316	1514
1996	6647	4088	1565
1997	6197	4070	1429
1998	6103	3804	1392
1999	6135	4022	1369
2000	6320	4195	1582
2001	6099	4106	1542
2002	6264	4299	1567
2003	6422	4252	1505
2004	6900	4525	1715
2005	6945	4825	1738
2006	7175	5119	1796
2007	7519	5417	1997
2008	7609	5524	2029
2009	7210	5552	2093
2010	6678	5938	2211
2011	5895	5675	2177
2012	5781	5327	2059
2013	5626	5073	2034
2014	5673	5035	2010
2015	5885	5145	2019
2016	5736	5235	2231
2017	5539	5072	2289
2018	5274	5362	2818
2019	5464	4878	2773
2020	4945	4629	2451
2021	4932	4763	2500
2022	4636	3935	2108
2023	4345	3712	1998

Tabel 10: Sünnijärjekorra järgi sündide osakaal sündide koguarvust (protsentides).

Aasta	1. laps	2. laps	3. laps
1992	50,33	30,81	11,78
1993	49,57	31,22	11,81
1994	49,64	31,30	11,64
1995	49,67	31,97	11,21
1996	50,23	30,89	11,83
1997	49,30	32,38	11,37
1998	50,17	31,27	11,44
1999	49,40	32,39	11,02
2000	48,39	32,12	12,11
2001	48,30	32,52	12,21
2002	48,20	33,08	12,06
2003	49,28	32,63	11,55
2004	49,33	32,35	12,26
2005	48,41	33,63	12,11
2006	48,25	34,42	12,08
2007	47,68	34,35	12,66
2008	47,48	34,47	12,66
2009	45,75	35,23	13,28
2010	42,20	37,52	13,97
2011	40,16	38,66	14,83
2012	41,13	37,90	14,65
2013	41,58	37,49	15,03
2014	41,87	37,16	14,83
2015	42,33	37,00	14,52
2016	40,84	37,28	15,89
2017	40,19	36,80	16,61
2018	36,72	37,33	19,62
2019	38,77	34,61	19,68
2020	37,47	35,07	18,57
2021	37,17	35,90	18,84
2022	39,83	33,81	18,11
2023	39,70	33,92	18,26

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eliise Saskia Ševtšenko,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose "Sünni ja varajase lapseea vanemapuhkuste mõju sündimusele Eestis (1992–2023)", mille juhendaja on Mare Vähi, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Eliise Saskia Ševtšenko

14.05.2025